

PRÁVNICKÁ FAKULTA
UNIVERZITY KARLOVY V PRAZE
Ústav autorského práva, práv průmyslových a
práva soutěžního

téma diplomové práce:

**Autorská práva k výtvarným dílům se zřetelem na
problematiku falza a plagiátu**

vedoucí diplomové práce:
JUDr. Petra Malá Žikovská

Miroslav Korecký, 5. ročník

Saratovská 12

100 00 Praha 10

Praha 2007

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval samostatně a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal způsobem ve vědecké práci obvyklým.

Konečný

Dovoluji si vyjádřit poděkování JUDr. Petře Malé Žikovské za rady, připomínky, podněty a laskavou pomoc a ochotu při zpracování této práce.

1.	Postavení autorského práva v systému práva	2
2.	Principy, vznik a obsah autorského práva	4
2.1.	principy:	4
2.2.	vznik:	5
2.3.	obsah:	6
2.4.	osobnostní práva:	6
2.5.	majetková práva:	8
3.	Prameny právní úpravy	12
3.1.	vnitrostátní:	12
3.2.	mezinárodní:	15
3.2.1.	úvodní výčet smluv	15
3.2.2.	Úmluva o zřízení Světové organizace duševního vlastnictví:	15
3.2.3.	Bernská úmluva o ochraně literárních a uměleckých děl:	16
3.2.4.	Všeobecná úmluva o autorském právu:	18
3.2.5.	Smlouva Světové organizace duševního vlastnictví o právu autorském:	20
3.2.6.	Dohoda o obchodních aspektech práv duševního vlastnictví (Dohoda TRIPS):	21
3.3.	komunitární:	23
3.3.1.	Směrnice Rady 92/100/EHS o právu na pronájem a půjčování a o některých právech v oblasti duševního vlastnictví souvisejících s autorským právem:	24
3.3.2.	Směrnice Rady 93/98/EHS o harmonizaci doby ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících:	24
3.3.3.	Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti (Informační směrnice):	25
3.3.4.	Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/84/ES o právu na opětný prodej ve prospěch autora originálu uměleckého díla, tzv. resale směrnice:	26
3.3.5.	Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/48/ES o vymáhání práv duševního vlastnictví:	27
4.	Autorské dílo, druhy autorských děl	29
4.1.	autorské dílo, spoluautorské dílo	29
4.2.	zvláštní typy děl:	32
5.	Výtvarná díla	35
5.1.	charakteristika a členění	35
5.2.	historie výtvarného umění a obchodu s ním:	36
6.	Padělky výtvarných děl	39
7.	Plagiáty, tvorba ve stylu, kopie	42
8.	Odměna za opětovný prodej uměleckého díla a odměna za rozmnožování	44
8.1.	odměna za opětovný prodej	44
8.2.	právo autora na odměnu v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu a vlastní vnitřní potřebu	46
9.	Licenční smlouva	49
10.	Mimosmluvní užití díla	53
10.1.	volné dílo	53
10.2.	volná užití a zákonné licence	53
11.	Ochrana výtvarných děl	56
11.1.	soukromoprávní prostředky	56
11.2.	veřejnoprávní prostředky	58

1. Postavení autorského práva v systému práva

Autorské právo náleží z pohledu tradičního dělení na právo veřejné a soukromé do odvětví soukromého práva. Je jednou z částí občanského práva¹, které je obecným soukromým právem. § 1 odst. 3 zákona č. 40/1964 Sb. (dále občanský zákoník) stanoví, že právní vztahy vznikající z výsledků duševní tvořivé činnosti upravují zvláštní zákony. Tímto zvláštním zákonem je v oblasti autorského práva zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (dále jen „autorský zákon“). Jedná se o komplexní předpis upravující autorskoprávní problematiku. Ve vztahu k občanskému zákoníku (a příp. obchodnímu zákoníku) je předpisem speciálním, má před ním přednost dle právní zásady *lex specialis derogat generalis*. Pokud by se nedal aplikovat ani autorský zákon, ani občanský zákoník, použije se nejprve analogie autorského zákona a následně analogie občanského zákoníku.² Podrobněji se budu platnému autorskému zákonu věnovat v dalších kapitolách, zejména pak v pramenech právní úpravy. Autorské právo se řadí mezi práva duševního vlastnictví. Duševní vlastnictví je pak zahrnuto v širší množině práv k nehmotným statkům. Do ní se řadí³:

- 1) všeobecná osobnostní práva (upravena v § 11 až § 16 občanského zákoníku – právo na ochranu osobnosti),
- 2) práva k nehmotným statkům v oblasti kultury
  - a) práva k individuálním výsledkům tvůrčí činnosti (autorské právo, právo výkonného umělce k jeho autorskému uměleckému výkonu),
  - b) práva k výkonům netvůrčí povahy (právo výrobce zvukového záznamu k jeho záznamu, právo výrobce zvukově obrazového záznamu k jeho záznamu, právo rozhlasového nebo televizního vysílatele k jeho vysílání, právo zveřejnitelé k dosud nezveřejněnému dílu, k němuž uplynula doba trvání majetkových práv, právo nakladatele na odměnu v souvislosti se zhotovením rozmnoženiny jím vydaného díla pro osobní potřebu, právo pořizovatele k jím pořízené databázi)
- 3) průmyslová práva
  - a) práva k výsledkům tvůrčí činnosti postrádajícím individuální povahu (práva k objevům, vynálezům, zlepšovacím návrhům, průmyslovým vzorům, užitným vzorům, topografií polovodičových výrobků, novým odrůdám rostlin a plemenům zvířat),

¹ M. Knappová, J. Švestka a kol. – Občanské právo hmotné 1, 3. vydání, 2002, str. 53

² M. Knappová, J. Švestka a kol. – Občanské právo hmotné 3, 3. vydání, 2002, str. 191

³ K. Knap, M. Opltová, J. Kříž, M. Růžička – Práva k nehmotným statkům, 1994, str. 21-22

b) práva na označení (práva k obchodní firmě, ochranné známce, označení původu výrobků atd.).

Existuje samozřejmě i jiné systematické členění této oblasti právních vztahů, vždy však se stejným nebo velmi podobným obsahem. Průmyslová práva také chrání výsledky tvůrčí duševní činnosti. Individuální povahu má však pouze postup, nikoliv konečný výsledek. Ten je objektivně určen přírodními zákonitostmi a může k němu dojít více osob. V tom je rozdíl od autorského práva, u něhož má individuální povahu naopak výsledek.⁴ V případě ochranných známek může dojít k souběhu s autorskoprávní ochranou. Je tomu tak v případě, že ochrannou známku tvoří obraz u známek obrazových nebo kombinovaných (text a obraz). Pak je ochranná známka zároveň autorským dílem.⁵ Jako příklad lze uvést ochrannou známku Koh – I – Noor, na níž je použit obraz F. Kupky – Slečna s patentkou.

Nehmotný statek není považován za věc. Věcmi podle § 118 občanského zákoníku se v nauce rozumějí hmotné předměty, pokud jsou ovladatelné a užitečné. Věcí může být tedy pouze hmotný substrát (plátno, papír, kámen, sklo, kov, dřevo, sádra, barva atd.), v němž je tento nehmotný statek vyjádřen. Nehmotný statek je statek vytvářený konkrétním duševním projevem autora, je způsobilý být předmětem společenských vztahů, aniž by přitom bylo třeba jeho ztělesnění ve hmotné podobě. Jeho vnímání je nezávislé na existenci hmotného substrátu.⁶ Nehmotný statek může být předmětem občanskoprávních vztahů jako jiná majetková hodnota, pokud to jeho povaha připouští. Takto je to ostatně zakotveno v občanském zákoníku v § 118 odst. 1. Listina základních práv a svobod nabízí oporu pro začlenění nehmotných statků mezi předměty vlastnictví. Podle ní každý má právo vlastnit majetek. Pod pojem majetek lze bezpochyby podřadit i nehmotné statky.⁷

Autorské právo můžeme chápat ve dvojnásobném smyslu – objektivním nebo subjektivním. V objektivním se teoreticky vymezuje jako soubor právních norem upravujících společenské vztahy, které vznikají z tvorby literárních a jiných uměleckých a vědeckých děl a z jejich uplatňování ve společnosti. Mohou to být i normy v jiném předpise, než je autorský zákon. V subjektivním smyslu pod něj patří souhrn oprávnění autora k jím vytvořenému dílu.⁸

Toto právní odvětví patří mezi důležité prvky rozvoje společnosti daného státu a ukazuje na jeho vyspělost. Autoři mají samozřejmě zájem na tom, aby realizovali své tvůrčí myšlenky v prostředí, kde mohou sami rozhodnout o dispozici se svým dílem a případně za ní dostat

⁴ M. Šebelová – Autorské právo, 2006, str. 10-11

⁵ M. Šebelová – Autorské právo, 2006, str. 13

⁶ J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křesťanová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 25, 27

⁷ T. Dobřichovský – Moderní trendy práv k duševnímu vlastnictví v kontextu evropského práva, Dohody TRIPS a aktivit WIPO, 2004, str. 22-23

⁸ K. Knap, M. Opltová, J. Kříž, M. Růžička – Práva k nehmotným statkům, 1994, str. 63

---

náležitou odměnu. Pokud systém existuje a funguje na patřičné úrovni, mohou nerušeně tvořit dál a přispívat tím ke kulturnímu, vzdělávacímu, estetickému pokroku v případě autorských děl, v širší rovině duševního vlastnictví mohou různými vynálezy, technickými objevy a podobně zlepšovat žití a zvyšovat tak úroveň civilizace. Bez právního regulativu by motivace autorů nebo vynálezců byla určitě nižší, z čehož by ani společnost pochopitelně neměla prospěch. Zdravý systém ochrany práv k duševnímu vlastnictví vede k ekonomickému růstu a inovativní činnosti, především pak ke zvýšení přímých zahraničních investic.⁹ Země common law (V. Británie, USA atd.) kladou důraz na ekonomickou stránku, majetková práva autora. Naproti tomu státy kontinentálního práva (Německo, Francie, i ČR apod.) pojmají důvod ochrany autorských práv z pozice teorie přirozeného práva. Dle ní má každý autor přirozené právo obdržet odměnu za svůj výtvor.¹⁰

2. Principy, vznik a obsah autorského práva

2.1. *principy:*

Principy se odvíjejí od předmětů právní úpravy, čili autorských děl, respektive nehmotných statků. Pro nehmotné statky je, jak už bylo zmíněno, charakteristická jejich nezávislost na existenci hmotného předmětu, v němž jsou navenek vyjádřeny. Tato vlastnost se označuje jako potenciální ubiquita.¹¹ Pokud se zničí věc, jejímž prostřednictvím je dílo vyjádřeno, nezaniká tím autorské právo k dílu. Potvrzuje to i ustanovení § 9 odst. 2 autorského zákona.

Pokud někdo nabude vlastnické nebo jiné věcné právo k hmotnému substrátu, neznamená to automaticky, že může dílo užívat. Stejně tak to platí i v opačném případě, kdy se poskytnutím oprávnění k užití díla nestává uživatel vlastníkem nebo nositelem jiného věcného práva. Tuto dvojkolejnost autorského a věcných práv upravuje § 9 odst. 3 autorského zákona.

Autorská díla jsou tak při užívání nezávislá na místě a čase, neopotřebovávají se, ani se nesnižuje jejich kvalita. Ba právě naopak, umělecká hodnota a s tím související cena těchto předmětů může v průběhu času (a většinou to tak bývá) razantně stoupat. Například obraz namalovaný v minulosti se dnes obvykle prodává za mnohonásobně vyšší cenu, než jakou za ně

---

⁹ T. Dobřichovský – Moderní trendy práv k duševnímu vlastnictví v kontextu evropského práva, Dohody TRIPS a aktivit WIPO, 2004, str. 20

¹⁰ Cinahl News, Volume 21, Number 1, 2002, str. 3-4; dostupné na www.cinahl.com/library/library.htm

¹¹ K. Knap, M. Opltová, J. Kříž, M. Růžička – Práva k nehmotným statkům, 1994

obdržel malíř (autor obrazu) za své života. V tom je rozdíl od hmotných předmětů, jež se užíváním opotřebovávají a jejichž kvalita a tudíž i cena klesá.

Autorské právo je ovládáno v mezinárodních vztazích zásadou teritoriality.¹² Jako první tento princip stanovila už v 19. století Bernská úmluva (mezinárodní pramen, viz. dále). To znamená, že autorskoprávní vztahy se řídí podle práva toho státu, na jehož území se uskutečňují. Ochrana autorských práv v jiných zemích je tak možná pouze za podmínky, že to stanoví právní předpisy těchto jiných zemí. Bez toho nejsou autorská díla v cizích státech chráněna.

Česká právní úprava vychází z kontinentálního pojetí, v němž se uplatňuje konstitutivní převod. Při něm autor své právo nepřevádí, ale pouze v rámci svého vlastního práva zřizuje pro nabyvatele oprávnění dílo užívat ve stanoveném rozsahu. Práva nelze podle výslovného znění autorského zákona převádět. Nabyvatel má jen oprávnění k užití odvozené od práva autora, jež nadále trvá. Podle zásady konsolidace po odpadnutí subjektu nabyvatele nebo zániku jeho práva z jakéhokoliv důvodu dochází k obnovení práva autora v celém původním rozsahu. Opakem této koncepce je převod translativní, jenž se uplatňuje v anglo – americkém (copyrightovém) systému dávajícím větší důraz na majetkoprávní stránku věci. V něm dochází i k převodu práva na nabyvatele.¹³

Existují dva přístupy k autorským právům – monistický a dualistický.¹⁴ Podle monistického pojetí se nerozlišují osobnostní a majetková práva, ale tvoří jeden celek. Dualistická doktrína naopak obě práva rozděluje do dvou samostatných skupin.

2.2. vznik:

Autorské dílo vzniká ryze neformálním způsobem. Ochrana začíná vytvořením díla, jeho vyjádřením v jakékoliv objektivně vnímatelné podobě. Není potřeba žádné úřední či jiné registrace, podstatný je faktický úkon, činnost autora.¹⁵ U autora se nevyžaduje způsobilost k právním úkonům. Tu však potřebuje při nakládání s dílem, jinak by musel mít zástupce.¹⁶ Tímto způsobem vzniku se autorské právo liší od dalších druhů nehmotných statků. Předpisy upravující vznik těchto statků (předmětů průmyslového vlastnictví) zpravidla vyžadují některé

¹² K. Knap, M. Opltová, J. Kříž, M. Růžička – Práva k nehmotným statkům, 1994, str. 65

¹³ J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křesťanová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 27-28

¹⁴ M. Knappová, J. Švestka a kol. – Občanské právo hmotné 3, 3. vydání, 2002, str. 181

¹⁵ J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křesťanová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 74

¹⁶ M. Šebelová – Autorské právo, 2006, str. 41-42

---

formální náležitosti (zápis do rejstříku, zaplacení registračního poplatku), aby mohly vzniknout dané nehmotné statky.

Podle autorského principu je autorem pouze fyzická osoba. Tato zásada je vyjádřena v § 5 autorského zákona. Autor – fyzická osoba je originálním subjektem autorského práva. Právnícká osoba tedy nemůže být originálním subjektem, může být pouze odvozeným subjektem vykonávajícím práva aniž by byla zároveň autorem díla. Závazek k vytvoření díla je osobnostní povahy, může být vykonáván pouze osobně autorem (nebo spoluautory) a zaniká tudíž autorovou smrtí.¹⁷ Naopak v angloamerickém systému práva k dílům náleží taktéž právníckým osobám.

2.3. obsah:

Autorské právo zahrnuje dva typy subjektivních práv: osobnostní práva a majetková práva. Jedná se o takzvanou dualistickou koncepci autorského zákona, která nahradila v dřívějším předpise zakotvené monistické pojetí. Někdy se v teorii hovoří o současné úpravě jako quasidualistické (či prosazování dualistických prvků do ochrany práv duševního vlastnictví), jelikož neexistují ryze osobnostní a ryze majetková práva.¹⁸ Oba typy práv se částečně prolínají, obsahují prvky toho druhého. Osobnostní práva upravuje autorský zákon v § 11 autorského zákona, majetková pak v § 12 až § 26.

2.4. osobnostní práva:

§ 11 odst. 1 upravuje právo autora na zveřejnění díla. Autor má podle něj právo rozhodnout o zveřejnění svého díla. V § 11 odst. 2 se uvádí právo autora osobovat si autorství. Pokud by za autora díla byla označena jiná osoba než autor, jde o zásah do všeobecných osobnostních práv této osoby. U autora, jemuž bylo neoprávněně odepřeno autorství, se však jedná o porušení jeho autorského práva. Dále má autor právo rozhodnout, zda a jakým způsobem má být jeho autorství uvedeno při zveřejnění jeho díla – právo na autorské označení. Novelou zákonem č. 216/2006 Sb. bylo dále stanoveno, že autor má právo na autorské označení též při dalším užití díla, je-li uvedení autorství při takovém užití obvyklé.

---

¹⁷ J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křesťanová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 64-65

¹⁸ J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křesťanová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 28

---

§ 11 odst. 3 zakotvuje autorovo právo na nedotknutelnost díla. Následně je uveden demonstrativní výčet jednotlivých práv. Právo na nedotknutelnost zahrnuje právo na integritu díla, čili jeho obsah a formu. Je zakázáno užívat dílo způsobem snižujícím jeho hodnotu. S tím souvisí autorský dohled – právo autora na dohled nad plněním této povinnosti jinou osobou, pokud nevyplývá z povahy díla nebo jeho užití jinak, anebo pokud nelze po uživateli spravedlivě požadovat, aby autorský dohled umožnil. Do práva podle tohoto odstavce patří také právo na odstoupení od smlouvy pro změnu přesvědčení autora podle § 54 autorského zákona a právo autora na autorskou korekturu, upravené v § 56 odst. 3 autorského zákona.¹⁹

Osobnostní práva jsou podle § 11 odst. 4 nepřevoditelná, zanikají smrtí autora, ten se jich nemůže ani vzdát. Jak již bylo zmíněno, u nás nelze osobnostní ani majetková autorská práva převádět. Převodem však není zákonný nebo smluvní výkon majetkových autorských práv.²⁰ § 11 odst. 5 upravuje postmortální ochranu, čili ochranu díla po autorově smrti. Ve srovnání s všeobecnou ochranou osobnosti podle občanského zákoníku je tato ochrana širší. Náleží totiž osobám blízkým podle § 116 občanského zákoníku, dále náleží právnické osobě sdružující autory nebo příslušnému kolektivnímu správci podle autorského zákona. Postmortální ochrana je časově neomezená. Může dojít ke kolizi mezi dědici majetkových autorských práv a osobami oprávněnými podle § 11 odst. 5, pokud by došlo k užití díla způsobem snižujícím hodnotu nebo jiným jednáním v rozporu s tímto odstavcem. Dílo lze užit veřejně po smrti autora, ačkoliv nebylo autorem určeno ke zveřejnění. Podmínky autora v závěti v tomto smyslu nejsou právně závazné, protože podle občanského zákoníku nemají podmínky v závěti žádné právní následky. Podmínky mohou dědici zavazovat pouze v morální rovině, což k právně vynutitelné povinnosti pochopitelně nepostačuje.²¹

Pokud jde o vztah osobnostních práv autorských a všeobecného osobnostního práva, pak tato práva jsou samostatná, existují vedle sebe, jsou na sobě nezávislá. Mohou být proto v některých případech uplatňována i souběžně, pokud dojde k porušení zájmů chráněných oběma normami.²² Jinak však platí vztah speciality autorského zákona k občanskému zákoníku. Autorská práva mají autoři předmětů ochrany podle autorského zákona, práva na ochranu osobnosti všechny fyzické osoby.

---

¹⁹ M. Šebelová – Autorské právo, 2006, str. 46-47

²⁰ J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křesťanová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 83

²¹ J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křesťanová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 85

²² J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křesťanová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 85

2.5. majetková práva:

Další paragrafy autorského zákona pak upravují majetkovou složku autorského práva. Majetková práva se obecně dělí na právo dílo užít a jiná majetková práva, jež jsou stanovena v §§ 24 a 25 autorského zákona.

Právo dílo užít pak v sobě obsahuje právo autora své dílo užít a právo autora udělit jiné osobě smlouvou (licenční) oprávnění k výkonu tohoto práva. Právo dílo užít zahrnuje kromě práva užít v původní podobě i právo užít v jiným zpracované či v jinak změněné podobě, samostatně nebo v souboru anebo ve spojení s jiným dílem či prvky. Toto ustanovení § 12 odst. 1 autorského zákona bylo takto doplněno zákonem č. 216/2006 Sb. Pokud ze smlouvy nebo zákona nevyplývá, že dílo lze užít i v jiné než původní podobě, vztahuje se oprávnění pouze na původní podobu. Autorská díla lze užít různými způsoby - v hmotné i nehmotné podobě, veřejně i neveřejně.

Velmi důležitým instrumentem autorskoprávních vztahů je již zmiňovaná licenční smlouva. Tu upravuje zákon v § 46 a následujících. Jedná se o smluvní nástroj, jímž autor poskytuje jinému subjektu oprávnění k výkonu práva dílo užít. Bez této smlouvy může nabyvatel tímto oprávněním disponovat jen v případech, které stanoví zákon. Jde o 3 výjimky: volná užití díla, zákonné licence a o užití volného díla. K této problematice se později v samostatné kapitole vrátím.

§ 12 odst. 2 plně vystihuje konstitutivní způsob převodu autorského práva. Autorovi totiž jeho autorské právo nezaniká, pouze musí strpět zásah do práva užít dílo jinou osobou. Tento převod je protipólem translativního převodu u vlastnického práva a u průmyslových práv. Autor může požadovat na vlastníku věci, jejímž prostřednictvím je dílo vyjádřeno, aby mu ji zpřístupnil za podmínky, že je toho potřeba k výkonu autorských práv. Uplatňovat právo lze nejen na vlastníkově, ale i vůči jiným osobám, pokud mají věc ve své dispozici.²³ Domáhat se práva zpřístupnění nelze, pokud je to v rozporu s oprávněnými zájmy vlastníka. Vlastník však musí na žádost a náklady autora alespoň odevzdat autorovi vytvořenou fotografii nebo jinou rozmnoženinu díla.

Vlastník věci, v níž je vyjádřeno dílo, jí nemusí podle § 9 odst. 4 autorského zákona udržovat a chránit před zničením, nestanoví-li dohoda či zákon jinak. Vzhledem k zákazu užívat dílo způsobem snižujícím jeho hodnotu, právem autora na autorský dohled a přístup k dílu je však

²³ J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křest'ánová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 90

---

vlastník povinen umožnit autorovi udržování hmotného substrátu díla.²⁴ Vlastník tedy nemá tak „volnou ruku“, jak by se z dikce zákona mohlo zdát.

V §12 odst. 4 jsou zmíněny způsoby užití díla. Do novely zákonem č. 216/2006 Sb. nepanovala mezi odborníky shoda v tom, zda jde u výčet taxativní nebo demonstrativní. Podle některých autorů²⁵ se jednalo o výčet demonstrativní (příkladný), i když z dikce zákona mohl vyplývat opak. Na tu právě upozorňovali autoři s opačným názorem²⁶. To, že je výčet demonstrativní, nakonec potvrdila právě zmíněná novela, kterou se do § 12 odst. 5 vložila věta, že díla lze užít i jiným způsobem než způsoby uvedenými v § 12 odst. 4. Celý § 12 odst. 4 je vlastně pouze podpůrným ustanovením k § 12 odst. 1, který má rozhodující význam. Právo dílo užít je zejména: právo na rozmnožování díla, právo na rozšiřování originálu nebo rozmnoženiny díla, právo na pronájem originálu nebo rozmnoženiny díla, právo na půjčování originálu nebo rozmnoženiny díla, právo na vystavování originálu nebo rozmnoženiny díla, právo na sdělování díla veřejnosti.

Nyní si přiblížíme jednotlivé způsoby užití díla. Právo na rozmnožování upravuje § 13. Rozmnoženiny díla mohou být dočasné nebo trvalé, přímé nebo nepřímé. Podle novely se rozmnožováním rozumí i vytváření rozmnoženin nejen celého díla, ale i jeho části. V zákoně jsou zmíněny příkladem formy rozmnožování.

Následující § 14 se týká práva na rozšiřování díla. Při tomto způsobu rozšiřování musí být dílo v hmotné podobě. Jedná se o prodej nebo jiný převod vlastnického práva k originálu nebo rozmnoženině díla v hmotné podobě, včetně jejich nabízení za tímto účelem. Dále zákon upravuje vyčerpání práva. K němu dochází prvním prodejem nebo jiným převodem vlastnického práva k originálu nebo rozmnoženině díla, pokud byl uskutečněn autorem nebo s jeho souhlasem na území členského státu Evropského společenství nebo jiné smluvní strany Dohody o Evropském hospodářském prostoru. Právo na rozšiřování je pak vyčerpáno pro toto území. Toto pravidlo se netýká práva na pronájem, práva na půjčování, práva na sdělování veřejnosti a zákonných licencí. Tato práva se proto autorovi nevyčerpají.

§ 15 a 16 se zabývají právem na pronájem, respektive právem na půjčování. I v těchto případech musí jít logicky o díla či rozmnoženiny děl v hmotné podobě. Společné oběma způsobům užití je také zpřístupnění na dobu určitou. Rozdíl je v komerčních důsledcích obou zpřístupnění. Zatímco pronájem se uskutečňuje za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, u půjčování se dílo zpřístupňuje nikoli za účelem tohoto typu prospěchu. U půjčování je navíc stanoveno omezení subjektu oprávněného

---

²⁴ J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křesťanová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 78

²⁵ J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křesťanová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 90

²⁶ J. Čermák – Internet a autorské právo, 2. vydání, 2003, str. 30-31

---

k půjčování. Půjčovat mohou pouze zařízení přístupná veřejnosti, čili například knihovny nebo archivy.

Vystavování jako další způsob užití díla taktéž vyžaduje hmotnou podobu vystavovaného originálu nebo rozmnoženiny. Je upraveno v § 17 a je typickým způsobem užívání výtvarných děl.

Úprava § 18 se dotýká zvláštností užití děl v informační společnosti, která vznikla v několika posledních desítkách let a neustále se dále vyvíjí. Sdělováním veřejnosti je zpřístupňování díla v nehmotné podobě, živě nebo ze záznamu, po drátě nebo bezdrátově. Odstavec 2 pak bezprostředně souvisí s fenoménem internetu, kdy je sdělováním také zpřístupňování díla veřejnosti tak, že kdokoli k němu může mít přístup na místě a v čase podle své volby zejména počítačovou nebo obdobnou sítí, jak praví zákon. Tímto sdělováním nedochází k vyčerpání autora práva na sdělování díla veřejnosti, na rozdíl od jiných způsobů užití je tedy jeho právo zachováno. Tato problematika přináší řadu zajímavých a aktuálních otázek, z nichž na některé nejsou ani ustálené názory soudní praxe a právní nauky nejen v ČR, ale i v mezinárodním měřítku. Sdělováním díla veřejnosti jsou podle autorského zákona následující: živé provozování díla a jeho přenos, provozování díla ze záznamu a jeho přenos, vysílání díla rozhlasem a televizí, přenos rozhlasového nebo televizního vysílání díla, provozování rozhlasového nebo televizního vysílání. Tyto způsoby užití se týkají práv souvisejících s právem autorským (§1 b) autorského zákona), nejsou tedy předmětem zájmu této práce a nebudu se jimi hlouběji zabývat.

Z hlediska výtvarných děl je pak mnohem důležitější a zajímavější § 24, náležející do oddílu jiná majetková práva. Upravuje totiž právo na odměnu při opětném prodeji originálu díla uměleckého. Druhou částí jiných majetkových práv je právo autora na odměnu v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu a vlastní vnitřní potřebu, jež zakotvuje § 25. Podrobněji oba paragrafy popíšu v jiné kapitole.

Následující § 26 má společná ustanovení pro všechna majetková práva. Majetková práva jsou právy absolutními. Jsou tedy nezcizitelná, autor se jich nemůže vzdát, nepřevoditelná, neocenitelná podle zákona o oceňování majetku. Relativní povahu mají pohledávky z majetkových práv, které lze postihnout výkonem rozhodnutí. Může se jednat o pohledávky na plnění z titulu autorské odměny, z prodeje originálu nebo rozmnoženiny autorského díla, z neoprávněného zásahu do autorského práva.²⁷

Podrobnější úpravu výkonu rozhodnutí u autorských odměn pak stanoví § 319 odstavce 1 a 2 zákona č.99/1963 Sb. (občanský soudní řád – dále „o.s.ř.“). Z těchto ustanovení vyplývá, že část autorské odměny výkonu rozhodnutí podle o.s.ř. nepodléhá. Autorské odměny, pokud je

---

²⁷ J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křesťanová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 118

---

povinným (dlužníkem) autor, podléhají výkonu rozhodnutí jen dvěma pětinami a u výkonu rozhodnutí pro přednostní pohledávky třemi pětinami autorské odměny. Pokud odměnu vyplácí kolektivní správce, doručí soud nařízení výkonu rozhodnutí též jemu a kolektivní správce má práva a povinnosti dlužníka povinného.

Majetková práva lze na rozdíl od osobnostních práv dědit. Podle předchozí úpravy v případě, kdy dědictví nenabyl žádný dědic, stávalo se dílo volným i před uplynutím doby trvání majetkových práv. Nyní dílo získá stát buď ze závěti nebo jako odúmrt'.²⁸ Vykonává je pak Státní fond kultury ČR a pokud jde o díla audiovizuální, Státní fond ČR pro podporu a rozvoj české kinematografie. Podle novelou č. 216/2006 Sb. vloženého § 26 odst. 3 zanikne-li právnická osoba bez právního nástupce, připadají tato majetková práva k autorskému dílu státu.

§ 27 zakotvuje délku trvání majetkových práv. Autorská majetková práva jsou na rozdíl od vlastnického práva časově omezená. Trvají po dobu autorova života a 70 let po jeho smrti. Pokud je dílo vytvořeno několika autory (spoluautorské dílo), počítá se oněch 70 let od smrti spoluautora, který ostatní přežil. U děl anonymních a pseudonymních trvají práva k dílu 70 let od oprávněného zveřejnění díla. Pokud je však jméno autora obecně známo nebo se veřejně prohlásí v průběhu těchto 70 let, trvají pak práva také po dobu života autora a 70 let po jeho smrti, respektive v případě spoluautorů 70 let po smrti spoluautora, který ostatní přežil. Otázkou je, od kdy přesně se počítá doba trvání majetkových práv. Odpověď dává ustanovení, jež říká, že se tato doba počítá od prvního dne roku následujícího po roce, v němž došlo k události rozhodné pro její počítání.

Důležité je v souvislosti s trváním majetkových práv upozornit na přechodná a závěrečná ustanovení, konkrétně § 106 odstavec 3 autorského zákona. Podle něj se doba trvání majetkových práv řídí tímto zákonem i tehdy, začala-li běžet před nabytím jeho účinnosti. Pokud u některých děl doba trvání těchto práv před nabytím účinnosti tohoto zákona skončila, ale trvala by ještě podle tohoto zákona, potom se ke dni nabytí účinnosti tohoto zákona obnovuje na dobu zbývající do 70 let od smrti autora. Tento předpis nabyl účinnosti 1.12. 2000. Pokud tedy například autor zemřel v roce 1945, skončila doba ochrany jeho majetkových práv k 31.12 1995. (doba ochrany začala běžet 1.1. 1946 a trvala podle tehdy platného zákona 50 let.) K 1.12. 2000 ještě neuplynulo 70 let od smrti autora, ochrana by tedy ještě trvala a obnovuje se tímto dnem až do 31.12. 2015. Z logiky věci pak také vyplývá, že u děl, jejichž autor nebo poslední přeživší autor zemřeli či které bylo zveřejněno před rokem 1930 se neobnovila doba ochrany nikdy. Z důvodu ochrany investic a zabránění tvrdosti těchto zákonných ustanovení pro některé subjekty byla však stanovena výjimka. Rozmnoženiny děl oprávněně pořízené před nabytím

---

²⁸ J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křest'ánová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 119

účinnosti tohoto zákona (1.12.2000), ke kterým se obnovila doba trvání majetkových práv, šlo volně rozšiřovat ještě dva roky po onom nabytí účinnosti, čili do 1.12.2002. Jiným autorům, kteří stále měli majetková práva i podle staré úpravy, se logicky délka jejich trvání o 20 let prodloužila. Podle některých názorů by délky doby ochrany měla být diferencovaná pro některé druhy děl (především počítačové programy a databáze by měly mít kratší dobu ochrany).²⁹

3. Prameny právní úpravy

Právní předpisy, které se zabývají a upravují autorskoprávní oblast, se dají rozdělit do tří skupin – prameny vnitrostátní, mezinárodní a komunitární. Rozbor jednotlivých typů provedu odděleně.

3.1. vnitrostátní:

Zákonný základ odvětví autorského práva dává Listina základních práv a svobod (zákon č. 2/1993 Sb.). Její článek 34 odst. 1 říká, že práva k výsledkům tvůrčí duševní činnosti jsou chráněna zákonem. Čili zákonem je upravena celá široká množina tvůrčích práv včetně autorského práva a práv souvisejících. Obecnou subsidiární soukromoprávní normou je občanský zákoník, který se tedy aplikuje, pokud nelze užít předpisy zvláštní (autorský zákon).³⁰

První stopy speciální úpravy autorského práva na našem území jsou z 19. století. V roce 1846 vydal Ferdinand V. císařský patent, 1895 byl přijat zákon o právu původcovském. Další zákon o právu původcovském je už z období po vzniku samostatné republiky, z roku 1926, předcházel mu roku 1923 speciální zákon o nakladatelské smlouvě. V pořadí třetí autorský zákon platil od roku 1953, roku 1965 ho nahradil další. Ten byl v 90. letech minulého století šestkrát novelizován.³¹

Platný autorský zákon (v pořadí pátý) Parlament ČR schválil a následně prezident ČR podepsal v dubnu 2000 a účinnosti nabyl 1.12.2000. Jednalo se o vládní návrh, který byl v definitivní podobě vypracován v listopadu 1999. Projednával se ve Výboru pro vědu, vzdělání, kulturu, mládež a tělovýchovu a Výboru pro evropskou integraci. Ve 3. čtení byl v Poslanecké

²⁹ T. Dobřichovský – Moderní trendy práv k duševnímu vlastnictví v kontextu evropského práva, Dohody TRIPS a aktivit WIPO, 2004, str. 64-65

³⁰ M. Šebelová – Autorské právo, 2006, str. 19

³¹ M. Šebelová – Autorské právo, 2006, str. 15

sněmovně schválen ve znění pozměňovacích návrhů velkou většinou 162 ze 191 přítomných poslanců, což svědčí o obecném konsensu nové legislativní úpravy napříč politickým spektrem.³² V Senátu byl projednán v Ústavně-právním výboru, ve Výboru pro evropskou integraci (oba usneseními doporučily Senátu schválit návrh zákona) a ve Výboru petičním, pro lidská práva, vědu, vzdělávání a kulturu (doporučil usnesením Senátu, aby návrh vrátil Poslanecké sněmovně). Při hlasování zákon podpořilo 36 z 65 přítomných senátorů.³³ V politicky odlišně složené horní komoře Parlamentu ČR bylo tedy dosaženo těsné většiny potřebné ke schválení. Jedná se tudíž o normu poměrně novou, jež nahradila zákon č. 35/1965 o dílech literárních, vědeckých a uměleckých a zákon č. 237/1995 Sb. o hromadné správě práv autorských a práv autorskému právu příbuzných a o změně a doplnění některých zákonů.

V důsledku změny společenských, ekonomických, technických a politických podmínek muselo dojít k nahrazení úpravou, jež by tyto aspekty respektovala. Šlo o to najít rovnováhu mezi zájmy subjektů stojících při teoretickém vymezení proti sobě – autorů na jedné a uživatelů jejich děl na druhé straně. Úprava by měl odpovídat úpravám duševního vlastnictví obvyklým v zemích s tržní ekonomikou.³⁴ Autorský zákon je koncipován jako komplexní právní předpis autorských a souvisejících práv, který sloučil úpravu obsaženou dříve ve více právních předpisech (kolektivní správa byla dříve upravena v samostatném předpise). Poprvé zakotvil ochranu práv výrobce zvukově obrazového záznamu, zveřejnitel a nakladatele.³⁵ Tomu odpovídá i rozsah materie – zrušený zákon měl 55 paragrafů, platný jich má 118, nemluvě o rozsahu paragrafů, respektive počtu odstavců. Doposud byl čtyřikrát novelizován.

První novela (zákon č. 81/2005 Sb., poslanci vypracovaný již v říjnu 2003, nakonec přijat ve znění schváleném Senátem – ten přidal dva pozměňovací návrhy) nabyla účinnosti 23.2. 2005 a označuje se jako malá poslanecká novela. Nebyla částí odborná veřejnosti považována za příliš šťastnou, jelikož oslabovala některá práva autorů a neřešila důsledně harmonizaci s komunitárním právem, nutnou pro ČR jakožto členu Evropské unie.³⁶ Novelou byly např. do zákona vloženy výjimky týkající se provozování rozhlasového nebo televizního vysílání na hotelových pokojích a ve zdravotnických zařízeních (to prosadil Senát), jež byly vyňaty z majetkových práv. Tyto výjimky budou velmi pravděpodobně další novelou z roku 2007 znovu vypuštěny pro rozpor s komunitární úpravou a s tím související hrozící žalobou na ČR u Evropského soudního dvora v Lucemburku. Rozpor s evropským právem stvrdil rozsudek Evropského soudního dvora ze dne 7. prosince 2006 ve věci C-306/05 SGAE v. Rafael Hoteles

³² www.psp.cz/sqw/historie.sqw?t=443&o=3

³³ www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasy?G=925&O=2

³⁴ důvodová zpráva k autorskému zákonu

³⁵ J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křesťanová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 17

³⁶ J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křesťanová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 13

(španělský řetězec hotelů) řešící právě tuto problematiku. Soud konstatuje, že provozování televizního vysílání na hotelových pokojích patří mezi způsoby sdělování veřejnosti a tudíž musí být chráněno autorským právem.

Další drobné novely zákony č. 61/2006 Sb. a č. 186/2006 Sb., upravující a zpřesňující některá ustanovení, nabyly účinnosti 1.1.2006., resp. 1.1.2007. Zato změna autorského zákona účinná od 22.5. 2006 zákonem č. 216/2006 Sb. byla velmi rozsáhlá a významná. Šlo o vládní návrh novely zákona, který byl přijat s pozměňovacími návrhy poslaneckého Výboru pro vědu, vzdělání, kulturu, mládež a tělovýchovu a Senátu.³⁷ S ČR totiž bylo v té době Evropskou komisí vedeno řízení o porušení Smlouvy o založení Evropského společenství a Evropská komise dokonce podala žalobu k Evropskému soudnímu dvoru z důvodu, že ČR ve stanovené lhůtě (v den vstupu do EU, tedy k 1.5.2004) netransponovala úplně Směrnici 2001/29/ES o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti. Po nabytí účinnosti tohoto zákona č. 216/2006 Sb. Evropská komise řízení zastavila a vzala žalobu zpět. Z platného znění právního předpisu budu při dalším rozboru v této práci samozřejmě vycházet.

Při tvorbě autorského zákona se stejně jako i při vzniku jiných právních norem přihlíželo a hledala se inspirace v již zavedených právních úpravách. Proto se zkoumala úprava obsažená ve směrnici Evropských společenství, jelikož v roce 2000 bylo jasné, že v případě našeho vstupu bude muset být úprava v souladu s těmito směrnici. Dále se čerpalo z mezinárodního práva, respektive mezinárodních úmluv v autorskopravní oblasti a také z národních právních úprav, prověřených praxí – zejména německé, francouzské, slovinské.³⁸

Autorský zákon má dvanáct částí. V první části, jež je meritorní a podstatná, je upraveno právo autorské, ostatní části se týkají změn různých zákonů v důsledku přijetí tohoto autorského zákona, zrušovacího ustanovení a účinnosti zákona. První část má sedm hlav s názvy: I. právo autorské, II. práva související s právem autorským, III. zvláštní právo pořizovatele databáze, IV. kolektivní správa práv, V. souběh ochrany, VI. správní delikty, VII. ustanovení přechodná a závěrečná. Podstatné z hlediska autorského práva k výtvarným dílům jsou pak zejména hlava I., dále pak hlavy IV., V., VI., VII.

---

³⁷ www.psp.cz/sqw/historie.sqw?T=1111&O=4

³⁸ J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křesťanová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 19

3.2. mezinárodní:

3.2.1. úvodní výčet smluv

Od 19. století a zejména pak v druhé polovině 20. století se začal vytvářet a komplex mezinárodních smluv v oblasti duševního vlastnictví. Z vícestranných je základní smlouvou Bernská úmluva, dále pak Všeobecná úmluva o autorském právu, Úmluva o zřízení Světové organizace duševního vlastnictví, Smlouva Světové organizace duševního vlastnictví o právu autorském, Dohoda o obchodních aspektech práv duševního vlastnictví (Dohoda TRIPS). Vedle nich existují samozřejmě i dvoustranné smlouvy.

Dále existuje Římská úmluva, která slouží k ochraně výkonných umělců, výrobců zvukových záznamů a rozhlasových organizací, Ženevská úmluva, která chrání výrobce zvukových záznamů proti nedovolenému rozmnožování jejich zvukových záznamů a Smlouva Světové organizace duševního vlastnictví o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech (tedy se jedná o oblast práv souvisejících s právem autorským). Jednotlivým vícestranným smlouvám týkajícím se autorského práva se budu věnovat v následujícím.

3.2.2. Úmluva o zřízení Světové organizace duševního vlastnictví:

Byla podepsána roku 1967 ve Stockholmu. Její význam tkví ve zřízení této mezinárodní organizace (dále pouze Organizace) s anglickou zkratkou WIPO (World Intellectual Property Organization), jež spravuje mezinárodní smlouvy, především Bernskou a Římskou úmluvu. Preambule vyjadřuje přání vzájemné spolupráce mezi státy při zachování suverenity a rovnosti, podnět tvůrčí činnosti právě ochranou duševního vlastnictví a modernizace existujících systémů ochrany v oboru autorských práv i průmyslového vlastnictví.

Sídlem Organizace je švýcarská Ženeva. Členem Organizace se může stát země, která je členem Pařížské, Bernské nebo Zvláštní unie (a nebo zvláštní dohody ve spojitosti se Zvláštní unií) nebo má mezinárodní závazky, které podporují ochranu duševního vlastnictví, nad nimiž převzala Organizace záštitu. Členem Organizace mohou být i jiné státy, pokud jsou členem OSN, odborné organizace přidružené k OSN nebo Mezinárodní agentury pro atomovou energii nebo jsou účastníkem statutu Mezinárodního soudního dvora anebo byly pozvány Valným shromážděním, aby se staly členem této Organizace.

Toto celosvětové uskupení má v současnosti 184 členů včetně ČR.³⁹ WIPO má své orgány. Jsou jimi Valné shromáždění, Konference, Koordinační výbor a Mezinárodní úřad. Administrativním orgánem, zajišťujícím každodenní chod Organizace, je Mezinárodní úřad. V jeho čele stojí generální ředitel s nejméně dvěma náměstký. Je jím od roku 1997 Kamil Idris, vzděláním právník pocházející ze Súdánu.⁴⁰ Organizace při své činnosti může pochopitelně spolupracovat s jinými organizacemi, vládními i nevládními, mezinárodními i národními. Depozitářem ratifikačních listin či listin o přístupu jednotlivých států je generální ředitel. Úmluvu je možné vypovědět listinou zaslou generálnímu řediteli.

Československo k Úmluvě přistoupilo s účinností od roku 1970, ČR se jako nástupnický stát zaniklé federace stala členem k 1.1.1993.⁴¹ V rámci Organizace vznikl Poradní výbor pro vynucování práv, který se zaměřuje na autorská práva a související i průmyslová práva. Na pomoc soukromým osobám při řešení jejich mezinárodních obchodních sporů bylo zřízeno Arbitrážní a mediační centrum Organizace. Koná se u něj mediace, arbitráž nebo jejich kombinace.⁴²

3.2.3. Bernská úmluva o ochraně literárních a uměleckých děl:

Je nejdůležitější smlouvou v mezinárodním měřítku (dále jen Úmluva). V původní podobě byla uzavřena již v roce 1886, poté byla několikrát doplněna a revidována. Platné "pařížské" znění pochází z roku 1971. Státy, které podepsaly Úmluvu, tvoří Unii pro ochranu práv autorů k jejich literárním a uměleckým dílům (dále Unie). Ke konci roku 2006 podepsalo Úmluvu 163 zemí, i ČR.⁴³

Úmluva se vztahuje na autory, kteří jsou občany některého ze států Unie, pro jejich díla bez ohledu na to, že dosud třeba nejsou uveřejněná. Druhou skupinu tvoří autoři, kteří mají občanství státu mimo Unii, pokud dílo uveřejnění v unijním státě nebo současně ve státě, který není členem Unie a ve státě, který patří do Unie. Podle této Úmluvy je na stejné úrovni s občanem i autor, který má v unijním státě trvalé bydliště.

Z hlediska výtvarných děl jsou pak významná následující ustanovení. Vystavení díla výtvarných umění se nepovažuje za uveřejnění díla. Avšak bez ohledu na to, zda autor splní

---

³⁹ www.wipo.int/members/en/

⁴⁰ www.wipo.int/about-wipo/en/dgo/dg_idris_profile.html

⁴¹ www.wipo.int/treaties/en/Remarks.jsp?cnty_id=42C

⁴² www.wipo.int/amc/en/; T. Dobřichovský – Moderní trendy práv k duševnímu vlastnictví v kontextu evropského práva, Dohody TRIPS a aktivit WIPO, 2004, str. 202

⁴³ www.wipo.int/treaties/en/statistics/StatsResults.jsp?treaty_id=15&lang=en

---

předešlé podmínky ochrany, je jeho výtvarné a grafické dílo chráněno, pokud tvoří součást budovy, jež stojí v některém ze států Unie.

Autoři mají v ostatních státech Unie kromě státu původu stejná práva jako občané tohoto státu i další práva zvláště přiznaná Úmluvou. Rozsah ochrany a právní prostředky, jež má autor k ochraně svých práv, jsou ovládány principem teritoriality. Čili se postupuje podle právního řádu státu, na jehož území dotyčný uplatňuje své nároky na ochranu. Ve státě původu díla se ochrana řídí jeho vnitrostátním právem. Pokud není autor občanem tohoto státu, má stejná práva jako autoři - občané. Který stát je státem původu, se určuje následovně. U děl uveřejněných poprvé ve státě Unie je to tento stát (u současně uveřejněných ve více státech, tedy v rozmezí 30 dnů, stát s nejkratší dobou ochrany, pokud jsou různé). Pokud je dílo uveřejněno současně jak v zemi Unie, tak mimo Unii, má přednost země Unie. U neuveřejněných děl nebo uveřejněných mimo Unii, aniž by bylo uveřejněno ve státě Unie je státem původu stát, jehož je autor občanem, přičemž konkrétně u výtvarných a grafických děl, které tvoří součást budovy, je to stát, v němž je budova umístěna.

K omezení ochrany autorských práv může dojít ze strany některého unijního státu vůči občanům státu mimo Unii a bez trvalého bydliště v některém státě Unie, pokud tento nečlenský stát nechrání dostatečně autory, kteří jsou občany některého státu Unie, respektive jejich díla. Učiní-li tak stát, kde bylo dílo poprvé uveřejněno, nemusí ostatní státy Unie chránit díla šířeji než jak jsou chráněna v tomto státě. Omezení však nepůsobí zpětně. Autor má právo uplatňovat své autorství a bránit se proti změnám díla, které poškozují jeho čest a dobrou pověst, i když už předtím postoupil jinému svá majetková práva. Tato práva trvají minimálně po dobu trvání majetkových práv, uplatňují je subjekty, jimž to umožňuje právní řád státu, v němž se práva domáhají (pokud dotyčný stát nechrání všechna práva v době ratifikace nebo přístupu k Úmluvě, může stanovit, že některá nechráněná zanikají autorovou smrtí). Na ochranu se používají právní prostředky státu, na jehož území se ochrana požaduje – zásada teritoriality. Dílo je obecně chráněno podle Úmluvy po dobu života a 50 let po smrti autora. Státy mohou stanovit dobu ochrany i delší. Avšak země, které zavazuje římská revize Bernské úmluvy, si mohou naopak ponechat kratší dobu ochrany. Doba ochrany se řídí podle práva státu, v němž se uplatňuje, nepřesáhne však dobu stanovenou ve státě původu, nestanoví-li zákon jinak.

Autor a po jeho smrti osoby oprávněné podle vnitrostátního právního řádu mají nezcizitelné právo na podíl z výtěžku z dalších prodejů originálu díla po prvním převodu, který realizuje autor díla. Musí to dovolovat právní řád státu, jehož je autor občanem a pouze v rozsahu, jak to umožňuje právní řád státu, v němž se ochrana uplatňuje. U nás je toto upraveno v autorském zákoně v oddílu jiných majetkových práv. Úmluva platí pro díla, jež se nestala ve státě původu do

---

doby nabytí platnosti Úmluvy volnými. Pokud se stalo dílo ve státě, kde někdo chce uplatňovat ochranu, uplynutím doby volným, ochrana se už neobnoví. Jinak mohou stanovit smlouvy mezi členskými státy nebo vnitrostátní předpisy. Jednotlivé státy mohou autorská práva chránit širěji než stanoví tato Úmluva. Státy také mohou mezi sebou uzavírat dohody s širšími právy nebo jinými ustanoveními neodporujícími Úmluvě.

Bernská unie (Unie) má své orgány – Shromáždění, Výkonný výbor a Mezinárodní úřad. Listiny o přístupu se ukládají u generálního ředitele. Pařížské znění nahrazuje předchozí verze Úmluvy s výjimkou vztahů se státy Unie, jež pařížské znění neratifikují nebo k němu nepřistoupí a těch ustanovení, která zůstala nezměněna.

V případě sporu mezi státy Unie je samozřejmě nejlepší cestou vyřešení konfliktu metodou jednání s nalezením kompromisního řešení. Pokud se to nepovede a strany se nedohodnou jinak, lze spor vyřešit soudní cestou. Kterákoliv ze stran může podat žádost Mezinárodnímu soudnímu dvoru. Každý stát v době, kdy se stává členem Unie, může prohlášením vyloučit použití tohoto postupu řešení na jeho spory. Toto lze v budoucnu odvolat sdělením oznámeným generálnímu řediteli. Úmluvu lze vypovědět u generálního ředitele jakožto deponitáře listin o přístupu.

3.2.4. Všeobecná úmluva o autorském právu:

Státy mohou být pochopitelně účastníky jak Bernské, tak Všeobecné úmluvy o autorském právu (dále jen Všeobecná úmluva). Pro jejich vzájemné vztahy platí přednost Bernské úmluvy, pokud jde o díla, jejichž zemí původu je stát Bernské unie. Všeobecnou pak tyto státy nepoužijí. Všeobecná úmluva byla uzavřena v Ženevě v roce 1952, revidována byla v Paříži v roce 1971.

Všeobecná úmluva nepatří do výčtu smluv spravovaných Světovou organizací duševního vlastnictví. V úvodním článku se mimo jiných výslovně zmiňuje v rámci děl o malbách, rytinách a sochařských dílech. Uveřejněná díla občanů smluvního státu i díla uveřejněná na území smluvního státu jsou v každém jiném smluvním státě chráněna stejně jako díla jeho občanů poprvé uveřejněná na jeho území a navíc požívají ochrany zvláště přiznané touto Všeobecnou úmluvou. Neuveřejněná díla občanů smluvního státu jsou v jiných smluvních státech chráněna jako by šlo o jejich občany a navíc i zde existuje zvláštní ochrana podle Všeobecné úmluvy.

Dokument obsahuje úpravu tzv. copyrightové doložky. Pokud stát pro svoje občany nebo díla uveřejněná na jeho území stanoví v právních předpisech různé formální požadavky, nemůže tak činit u děl cizích občanů, která byla uveřejněná na cizím území, pokud jsou označena značkou © a je u ní dále napsáno jméno nositele autorského práva a rok prvního uveřejnění díla. Takové označení autorského práva musí každý stát respektovat a dílo chránit podle této Všeobecné úmluvy. A contrario pak státy s formálním ochranným režimem mohou podrobovat svým

---

požadavkům díla vlastních občanů i cizích, pokud jsou jejich díla poprvé uveřejněna na jejich území. Jinak, i když má dílo copyrightovou doložku, může stát požadovat po osobě obracející se na soud, aby splnila jiné procesní podmínky. Pokud jim nevyhoví, není tím dotčeno autorské právo. I v této oblasti musí panovat stejný přístup pro všechny v rámci států Všeobecné úmluvy bez ohledu na občanství. Na neuveřejněná díla občanů jiných smluvních států nelze klást formální podmínky.

Pro doby ochrany platí na prvním místě právo státu, na jehož území se o ochranu žádá. Ochrana musí trvat přinejmenším po dobu autorova života a 25 let po jeho smrti. U děl, u nichž se doba počítá podle uveřejnění, musí trvat alespoň 25 let od uveřejnění nebo od registrace, která mu předchází. Doba ochrany je tedy kratší ve srovnání s Bernskou úmluvou. Stát nemusí poskytovat delší ochranu díla než je poskytována v jiném smluvním státě, jehož je autor u neuveřejněného díla občanem, u uveřejněného, kde bylo poprvé uveřejněno. První uveřejnění se počítá až ve smluvním státě, jehož je autor občanem, dřívější uveřejnění ve státě, který není účastníkem Všeobecné úmluvy, se nebere v úvahu. Pokud je uveřejněno současně v nejméně dvou státech, tedy v rozmezí 30 dnů, řídí se právem státu s nejkratší dobou trvání práv.

Pro některá díla, která v době nabytí účinnosti této Všeobecné úmluvy ve smluvním státě, ve kterém se žádá ochrana, nebyla chráněna vůbec nebo jejich ochrana skončila, se předchozí ustanovení Všeobecné úmluvy nepoužijí.

Vztahy mezi státy, které přistoupily k revidovanému pařížskému znění z roku 1971 a státy, které zůstaly u původního ženevského z roku 1952, se řídí původní Všeobecnou úmluvou. To mohou země, které nepřistoupily k revizi, změnit prohlášením, aby na díla jejich občanů nebo uveřejněná na jejich území uplatňovaly země s revizním znění právě Všeobecnou úmluvu z 1971.

Tato mezinárodní smlouva dále zřídila Mezivládní výbor složený ze zástupců 18 států. Zabývá se problematikou ochrany autorského práva v mezinárodních vztazích včetně spolupráce s organizacemi s obdobným zaměřením, zkoumá účinnost Všeobecné úmluvy a má připravovat její revize. Také tuto smlouvu mohou zúčastnění vypovědět. Stát výpověď zašle generálnímu řediteli. Současně tím vypoví taktéž Všeobecnou úmluvu z 1952.

K sporům ohledně interpretace nebo aplikace tohoto mezinárodně závazného dokumentu je příslušný opět Mezinárodní soud, pokud ho strany nevyřeší jednáním nebo se následně nedohodnou na jiném způsobu řešení. V případě rozporu Všeobecné úmluvy s dohodami, úmluvami mezi dvěma nebo více smluvními státy má přednost Všeobecná úmluva. Avšak platí zákaz retroaktivity, tedy práva získaná k dílům podle těchto dohod, úmluv před nabytím platnosti Všeobecné úmluvy nezanikají. Zvláštní pravidlo o přednosti platí u amerických států. Tady

---

neplatí pravidlo platnosti Všeobecné úmluvy, nýbrž se použije úmluva, která byla sjednána nejpozději.

3.2.5. Smlouva Světové organizace duševního vlastnictví o právu autorském:

Ta je podstatně mladší, podepsána byla v Ženevě v roce 1996, v platnost vstoupila až v roce 2002. Reaguje na vývoj společnosti, práva, ekonomiky a v neposlední řadě informačních technologií, které rozšiřují možné způsoby užívání autorských děl.

Jedná se o zvláštní dohodu (dále jen Smlouva) ve vztahu k Bernské úmluvě, kterou vlastně inkorporuje. Nesouvisí s žádnými dalšími smlouvami než s Bernskou úmluvou ani neruší závazky podle ní nebo jiných smluv. Stejně jako v našem autorském právu je k ochraně podle Úmluvy nutné vyjádření díla, nestačí pouhá myšlenka, postup, způsob fungování nebo matematický pojem.

Nově je zakotveno právo autorů udílet svolení k sdělování svých děl veřejnosti v digitálním prostředí. Provozování zařízení k tomu sloužícímu není samo o sobě tímto sdělováním (stejně stanoví autorský zákon v § 18 odst. 3). Smlouva upravuje a umožňuje další instituty objevující se v našem právu jako jsou majetková práva, vyčerpání práv po prvním převodu díla, omezení a výjimky z práv, ochrana děl včetně nápravných prostředků.

Orgány založenými k této Smlouvě jsou Shromáždění a Mezinárodní úřad. Přístup byl umožněn také Evropskému společenství. Ten se uskutečnil na základě rozhodnutí Rady ES z roku 2000. Kromě toho ES přistoupilo i ke Smlouvě Světové organizace duševního vlastnictví o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech. ES zastupuje na zasedáních Shromáždění a jedná jeho jménem Komise ES. Kromě něho mohou být členy pochopitelně všechny členské státy WIPO a mezivládní organizace.

Výpověď Smlouvy se zasílá generálnímu řediteli WIPO (u něj je také Smlouva uložena). Prozatím ke konci července 2007 ke Smlouvě přistoupilo 64 států, ČR dokonce v první skupině zemí.⁴⁴

---

⁴⁴ www.wipo.int/treaties/en/statistics/StatsResults.jsp?treaty_id=16&lang=en

---

3.2.6. Dohoda o obchodních aspektech práv duševního vlastnictví (Dohoda TRIPS):

Vznikla v souvislosti se vznikem Světové obchodní organizace (WTO) roku 1994 v Marrakéši. WTO se přeměnila na mezinárodní organizaci z Všeobecné dohody o clech a obchodu (zkráceně GATT), přesněji na jejím uruguayském kole jednání, k konci července roku 2007 má za členy 150 států a ES.⁴⁵

Dohoda TRIPS (dále Dohoda) se koncentruje na obchodní aspekty týkající se předmětů duševního vlastnictví. Jde o zvláštní smlouvu ve vztahu k Bernské úmluvě. Velmi podstatné je, že členské státy Bernské úmluvy musí od momentu vstupu Dohody pro ně v platnost Bernskou úmluvu použít ve vztahu k jiným účastníkům Dohody, i když tyto nepodepsaly Bernskou úmluvu.

V Dohodě je zakotven princip národního zacházení. Členové WTO tak poskytují občanům ostatních členů stejné zacházení jako svým občanům v oblasti duševního vlastnictví s výjimkami, které stanovily již předtím mezinárodní autorskoprávní smlouvy (např. Bernská úmluva). Výhoda, přednost, výsada či osvobození, které člen WTO přiznává občanům jiného členu musí být ihned poskytnuta i občanům ostatních členů, jak stanoví další zásada - zacházení podle nejvyšších výhod. Z těchto obou cizineckých režimů existují výjimky.

Ochrany se opět dostane až vyjádření díla, které je možné smyslově vnímat. Dohoda odkazuje při ochraně autorů na ustanovení Bernské úmluvy, vyjma ustanovení o ochraně osobnostních práv. Tato práva státy s copyright systémem příliš neuznávají. Avšak znovu připomínám, že členské státy Bernské úmluvy i Dohody musí osobnostní práva podle Bernské úmluvy poskytnout i ve vztahu vůči členům Dohody neúčastnícím se Bernské úmluvy. Doba ochrany je stanovena, pokud je počítána na jiném základě než je život fyzické osoby – autora, na nejméně 50 let od konce kalendářního roku oprávněného uveřejnění díla. Pokud není v době 50 let od vytvoření díla oprávněně uveřejněno, platí doba 50 let od konce kalendářního roku vytvoření díla.

Státy mohou stanovit omezení a výjimky z výlučných autorských práv 1) pouze v určitých zvláštních případech, 2) které nejsou v rozporu s normálním využíváním díla a 3) neodůvodněně nepoškozují oprávněné zájmy majitele práva. Tyto tři podmínky použití dávají procesu označení trojstupňový test a tento se uplatňuje i v jiných právních předpisech včetně Bernské úmluvy a autorského zákona a je dnes světově uznávaným standardem.⁴⁶ Pozornost je pochopitelně

---

⁴⁵ www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org6_e.htm

⁴⁶ T. Dobřichovský – Moderní trendy práv k duševnímu vlastnictví v kontextu evropského práva, Dohody TRIPS a aktivní WIPO, 2004, str. 73

---

věnována ochraně výkonných umělců, výrobců zvukových záznamů a rozhlasových a televizních organizací.

Dohoda se rozsáhle zabývá prostředky sloužícími k ochraně a vymáhání práv duševního vlastnictví. V této oblasti vynucování práv k duševnímu vlastnictví nebyla doposud překonána.⁴⁷ Obecně se prostředky musí uplatňovat přiměřeně, aby se nevytvářely překážky oprávněnému obchodu a nebyly zneužívány. Poškozený má k dispozici standardní civilní řízení, v němž může uplatňovat své nároky. Dohoda upravuje klasické instituty občanského procesu jako jsou pravidla dokazování, soudní zákazy, náhrada škody a jiná nápravná opatření, aby byl obnoven předešlý stav. Soud může také nařídit prozatímní (předběžné) opatření, jejichž účelem je zabránit porušení práv duševního vlastnictví nebo zajistit důkaz o porušení.

Ochrana zahrnuje i převoz přes hranice zboží porušujícího autorská práva (nebo s padělanou ochrannou známkou). Majitel tohoto práva může žádat písemně u správních nebo soudních orgánů, aby celní úřady přerušily řízení o propuštění zboží do volného oběhu nebo se tak stane ex officio z iniciativy celních orgánů, pokud to stanoví právo daného státu.

Dohoda neopomíná ani trestní sankce. Státy musí stanovit dostatečně vysoké tresty ve formě peněžitých i odnětí svobody v případech úmyslného porušení autorského práva nebo padělání ochranné známky v komerčním měřítku, ve vhodných případech zabaví a zničí práva porušující zboží a materiál a nástroje, které slouží k páčání trestné činnosti.

K sledování působení Dohody je ustanovena Rada pro TRIPS. Radou pro TRIPS vznikla na mezinárodní scéně vedle WIPO druhá instituce mající ve své působnosti stejnou agendu. Došlo tak k zavedení určité dvojkolejnosti institucí v ochraně práv k duševnímu vlastnictví.⁴⁸ Obě organizace uzavřely v roce 1995 Dohodu mezi WIPO a WTO, v níž stanovují vzájemnou spolupráci. Na konzultace a řešení sporů podle Dohody TRIPS se aplikují pravidla uplatňovaná v Ujednání o řešení sporů (DSU), nestanoví-li Dohoda TRIPS jinak. Jedná se výlučně o spory mezi státy. Má se jim předcházet stanovením široké informační povinnosti členů.

Orgánem pro řešení sporů je Generální rada WTO. Nejprve se uskuteční konzultace, pokud při nich nedojde ke smíru, je vytvořen panel odborníků. Jeho rozhodnutí může Generální rada WTO odmítnout jen konsensem. Proti zprávě se mohou v právních otázkách odvolat i strany k Odvolacímu orgánu, jeho závěr opět podléhá schválení Generální rady s možným odmítnutím

---

⁴⁷ T. Dobřichovský – Moderní trendy práv k duševnímu vlastnictví v kontextu evropského práva, Dohody TRIPS a aktivit WIPO, 2004, str. 193

⁴⁸ T. Dobřichovský – Moderní trendy práv k duševnímu vlastnictví v kontextu evropského práva, Dohody TRIPS a aktivit WIPO, 2004, str. 35

---

v případě konsensu. Nesplnění závěrů může mít za následek suspenze koncesí nebo jiných závazků ze strany druhého státu.⁴⁹

3.3. komunitární:

Dalším významným zdrojem autorské legislativy jsou předpisy Evropských společenství, přesněji řečeno právní akty ve formě směrnic. Směrnice určují výsledek, kterého má právní úprava toho kterého státu dosáhnout. Způsob, jakými prostředky se ho docílí, je ponechán na vůli dotyčné země. Tím se odlišují od formy nařízení jakožto závazného a bezprostředně použitelného předpisu, aniž by musel být do právního řádu státu transponován. Aktivita ES v této oblasti se datuje až od konce 80. let minulého století, na intenzitě pak nabírá až v několika posledních letech. Pro nás se stala podstatnou až směřováním naší země ke vstupu do ES v 90. letech.

Nejprve došlo k podpisu Evropské dohody zakládající přidružení mezi Československem a Evropskými společenstvími (ES) a jejich členskými státy v 1991. Tato dohoda ovšem nebyla do rozpadu Československa ratifikována a nevstoupila tedy v platnost. ČR (i SR) pak dojednala novou smlouvu - Evropskou dohodu o přidružení mezi ČR a Evropskými společenstvími a jejich členskými státy (tzv. asociační dohoda). Podepsána byla v roce 1993. V platnost vstoupila po ratifikaci v Evropském, českém i všech parlamentech tehdejších členských zemí ES v roce 1995. V té se ČR zavázala k zajištění postupné slučitelnosti jejích právních předpisů s předpisy ES.. Příмым adresátem evropských předpisů jsme se pak stali naším vstupem do Evropské unie 1.5.2004. To znamená, že následující dokumenty ES se staly součástí našeho právního řádu (autorského zákona) ať už v doslovném nebo podobném, ovšem vždy obsahově stejném znění.

Existuje několik směrnic v této oblasti. Nařízením EU autorskopravní vztahy zatím neupravuje. V dalším textu se budu soustředit především na ty dokumenty a jejich ustanovení, které se týkají mimo jiné výtvarných děl. Jinak existují i další směrnice z jiných oblastí autorského práva a práv souvisejících, jež byly zapracovány do naší legislativy. Jsou to: Směrnice Rady o právní ochraně počítačových programů, Směrnice Rady o koordinaci určitých předpisů týkajících se autorského práva a práv s ním souvisejících při družicovém vysílání a kabelovém přenosu a Směrnice Evropského parlamentu a Rady o právní ochraně databází.

---

⁴⁹ T. Dobřichovský – Moderní trendy prav k duševnímu vlastnictví v kontextu evropského práva, Dohody TRIPS a aktivit WIPO, 2004, str. 41

Novější směrnice někdy obsahují derogační klauzule ve vztahu k některým ustanovením starších směrnic.

3.3.1. Směrnice Rady 92/100/EHS o právu na pronájem a půjčování a o některých právech v oblasti duševního vlastnictví souvisejících s autorským právem:

Je druhou nejstarší směrnicí Rady (nejstarší je Směrnice Rady o právní ochraně počítačových programů z 1989). Odlišování pronájmu a půjčování se řídí podle toho, zda je účelem hospodářský nebo obchodní prospěch. Dále je stanovena zásada nevyčerpatelnosti těchto práv prodejem ani jiným rozšiřováním originálu nebo rozmnoženin díla. Autor může svá práva na pronájem a půjčování převést, postoupit nebo se mohou stát předmětem smluvní licence. Členskými státy ES je umožněno stanovit výjimky z výlučného práva na veřejné půjčování, pokud autoři obdrží odměnu za půjčování. Zároveň státy mohou osvobodit některá zařízení z placení odměn autorům. Směrnice se vztahuje na veškerá autorská díla, jejichž ochrana podle právních předpisů členských států trvala ještě k 1.7.1994 nebo které k tomuto dni splňují kritéria ochrany dle této směrnice. Zpětně není dotčeno využívání realizované před 1.7.1994. Směrnice se nevztahuje taktéž na smlouvy uzavřené ještě před jejím přijetím.

3.3.2. Směrnice Rady 93/98/EHS o harmonizaci doby ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících:

Harmonizace ochranných dob se nevztahuje na osobnostní práva, ale pouze majetková. Doba ochrany autorského díla byla určena (a tím pro některé státy prodloužena) na dobu života autora a 70 let po jeho smrti (u spoluautorů po smrti posledního žijícího) bez ohledu na den, kdy bylo dílo oprávněně sděleno veřejnosti. 70 let od oprávněného sdělení veřejnosti trvá ochrana u anonymních a pseudonymních děl. Osoba, která po uplynutí práv autora oprávněně vydá nebo sdělí veřejnosti jeho dosud nezveřejněné dílo, nabývá majetkových práv po dobu 25 let ode dne zveřejnění či vydání. Směrnice také stanoví, že pokud je zemí původu díla země, která není členem Bernské úmluvy, a autor díla není občanem členského státu ES, uplyne doba ochrany v členských státech v době, kdy uplyne ochrana poskytovaná v zemi původu díla. Tato ochranná doba však nemůže být delší, než jak je zakotvená v této směrnici. V přechodných ustanoveních je uvedeno, že pokud členské státy měly před přijetím směrnice dobu ochrany delší a tato delší

---

doba už běží 1.7.1995, potom se doba nekrátí. Stejně tak nejsou zpětně dotčena využívání učiněná před tímto dnem.

3.3.3. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti (Informační směrnice):

Reaguje na otevření nových možností užívání děl, respektive nehmotných statků. Směrnice má velmi rozsáhlou předmluvu (preambuli) popisující různé souvislosti, které evropské orgány vedly k vytvoření tohoto právního aktu.

Členské státy autorům stanoví výlučné právo udělit svolení nebo zakázat rozmnožování v případě jejich děl. Státy dále musí autorům poskytnout právo, aby oni rozhodli, zda se má jejich dílo sdělit veřejnosti po drátě nebo bezdrátově (v digitálním prostředí). Tato práva umělců se nevyčerpají žádným sdělením nebo zpřístupněním veřejnosti podle předchozích ustanovení (dílo je tedy v nehmotné podobě). Státy EU vyhradí autorům originálů děl nebo jejich rozmnoženin výlučné právo udělit svolení nebo zakázat veřejné rozšiřování prodejem nebo jiným způsobem. Autorovi se jeho práva na rozšiřování vyčerpají, jen pokud je první převod nebo jiný prodej díla v hmotné podobě uskutečněn jím samotným nebo s jeho souhlasem.

Výjimky a omezení práv autorů na rozmnožování jsou v stanoveny buď bez ohledu na názor členských států nebo je mohou v taxativních případech dle své úvahy jednotlivé státy zavést. Státy je mohou zakotvit taktéž u práva autorů na sdělování děl veřejnosti a u práva na rozšiřování. Bez ohledu na výhrady členských států jsou těmito výjimkami dočasné úkony rozmnožování tvořící podstatnou část technologického procesu a jejichž výhradním účelem je umožnit přenos v rámci sítě mezi třetími stranami uskutečněný zprostředkovatelem nebo oprávněné užití díla a které nemají žádný samostatný hospodářský význam. Fakultativních způsobů zavedení výjimek a omezení vyjmenovává směrnice mnoho.

Výtvarných děl se to týká zejména v případech užití architektonických a sochařských děl vytvořených za účelem jejich trvalého umístění na veřejných místech, užití pro reklamu veřejné výstavy nebo prodeje uměleckých děl v rozsahu nezbytném pro propagaci dané akce, avšak bez jakéhokoliv jiného komerčního užití. Pro všechny výjimky a omezení platí, že smějí být aplikovány za předpokladu, že nejsou v rozporu s běžným způsobem užití díla a nejsou jimi nepřiměřeně dotčeny oprávněné zájmy nositele práv.

Nositelé práv se mohou bránit žalobou na náhradu škody, mohou požadovat soudní zákaz (i ve vztahu ke zprostředkovatelům, jejichž služeb třetí osoby využívají právě k porušování práv) nebo zabavení technologických prostředků sloužících taktéž k porušování autorských práv.

Směrnice se netýká průmyslových práv ani jiných oblastí (ochrany národních kulturních památek, obchodního tajemství, ochrany údajů a soukromí apod.). Je stanoveno, že směrnice se netýká uzavřených smluv a nabytých práv před 22.12. 2002 (to je datum, do kdy mají státy mít účinné předpisy zajišťující soulad se směrnicí).

3.3.4. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/84/ES o právu na opětný prodej ve prospěch autora originálu uměleckého díla, tzv. resale směrnice:

Tato směrnice se promítla do § 24 autorského zákona. Právo na opětný prodej zajišťuje autorům výtvarných děl a plastik podíl na zisku z originálu jejich děl při opětném prodeji, jehož se účastní jakýkoliv obchodník s uměleckými díly. Jedná se o nezcizitelné právo, jehož se umělec nemůže vzdát. Odměnu odvádí prodávající nebo můžou členské státy stanovit, že ji odvádí jiné osoby (obchodník - kupující nebo obchodník - zprostředkovatel) samostatně nebo společně s prodávajícím. Tak to mu je u nás, kdy odměnu platí solidárně prodávající a obchodník.

Členské státy měly samy stanovit minimální prodejní cenu děl, od které jsou předmětem práva na odměnu za opětovný prodej. Minimální cena nesmí překročit 3.000 EUR, v ČR byla určena částka 1.500 EUR. Prodejní ceny, z nichž se odměna vypočítá, jsou ceny bez daně. Odměna náleží po autorově smrti jeho dědicům. Směrnice umožňuje státům stanovit dobrovolnou nebo povinnou kolektivní správu práv. U nás jsou tato majetková práva v taxativním výčtu povinně kolektivně spravovaných.

Autoři ze třetích zemí a jejich právní nástupci mohou požívat práva podle této směrnice pouze na základě vzájemnosti. S autory, jež nejsou státními příslušníky, ale mají obvyklé místo pobytu v tomto státě EU, může tento stát zacházet stejně jako se svými státními příslušníky. Doba práva autora na odměnu z dalšího prodeje musí trvat stejně jako doba ochrany podle Směrnice o harmonizaci doby ochrany. Státy EU, které neznají právo na opětný prodej, nemusejí uplatňovat toto právo ve prospěch nabyvatelů autorových práv po jeho smrti v přechodném období, nejpozději končícím 1.1. 2010. Autor a dědici mají po dobu 3 roků po opětném prodeji nárok na informace kvůli zajištění platby odměny za opětný prodej. Informace podává obchodník s uměleckými díly.

3.3.5. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/48/ES o vymáhání⁵⁰ práv duševního vlastnictví:

Právo ke své účinnosti musí stanovit sankce, které mají několik účelů. Slouží jako preventivní opatření k odstrašení případných porušovatelů práv, jako trestající opatření, pokud bylo porušení práva uskutečněno i jako nápravná opatření, která by měla uspokojit toho, kdo při zásahu utrpěl újmu na svých právech. Vynutitelnost pomocí donucovacích opatření je imanentní složkou práva, které je efektivní. Nejinak je tomu v odvětví autorských práv.

Již z názvu vyplývá, že dosah působnosti se neomezuje pouze na autorská práva. I některé dříve přijaté směrnice měly ustanovení zabývající se sankcemi a ochrannými prostředky. Ta by neměla být tímto dokumentem dotčena. Stejně tak to platí ohledně mezinárodních závazků a vnitrostátních předpisů států týkajících se trestních řízení a trestů za porušení práv duševního vlastnictví. Směrnice se liší od předcházejících, zabývajících se touto problematikou, svou komplexností a rozsahem.

Obecně je dána státům povinnost přijmout opatření, řízení a nápravná opatření k ochraně práv, jež musí být podle různých kritérií v zásadě přiměřená, účinná, spravedlivá apod. Směrnice vymezuje široce okruh aktivně legitimovaných osob, jelikož stanoví 4 skupiny subjektů oprávněných žádat o použití prostředků k ochraně práv. Jsou to

- 1) nositelé práv duševního vlastnictví (tedy i autorského práva),
- 2) osoby oprávněné užívat tato práva,
- 3) kolektivní správci,
- 4) profesní subjekty ochrany práv.

Autor je za takového považován a má nárok zahájit řízení, pokud je jeho jméno uvedeno na díle obvyklým způsobem, není-li prokázán opak. Soud členského státu může v procesu dokazování nařídít protistraně, aby předložila důkazní prostředky, které má ve své moci, pokud nejde o důvěrné informace. Dále soud může nařídít předběžné opatření k zajištění relevantních důkazů údajného porušování, s výhradou ochrany důvěrných informací. Návrh na předběžný důkaz je doprovázen složením dostatečné jistoty nebo záruky. Opatření může být na návrh žalovaného zrušeno nebo ukončeno jeho použitelnost, pokud navrhovatel nezahájí v přiměřené lhůtě řízení ve věci samé. Nárok na náhradu škody však nadále zůstává. Jistota složená u soudu se použije k náhradě škody žalovanému na jeho žádost, pokud jsou opatření zrušena nebo skončí jejich použitelnost z viny navrhovatele nebo pokud je později zjištěno, že nebyla vůbec potřebná.

⁵⁰ někdy se překládá jako „dodržování“

Na podobných zásadách a za obdobných podmínek použitelnosti se uplatní i předběžná a zajišťovací opatření. Také tady mohou být na žádost žalovaného zrušena nebo ukončena jejich použitelnost, pokud navrhovatel nezhájí v přiměřené lhůtě řízení ve věci samé. Pro případ újmy na straně žalovaného je navrhovatel povinen sloužit přiměřenou jistotu nebo záruku. O náhradě škody pak platí to samé jako u opatření k zajištění důkazů.

Soud může na žádost poškozeného nařídít přijetí nápravných opatření na náklady porušovatele, pokud tomu neodporují zvláštní důvody. Soud může vydat soudní zákaz dalšího porušování, i vůči prostředníkům, za nedodržení zákazu může být uloženo penále. Ve vhodných případech na žádost žalovaného může soud nařídít zaplacení peněžního vyrovnání poškozenému, pokud žalovaný nejednal úmyslně ani nedbalostně, výkon zmíněných opatření by mu způsobil nepřiměřenou újmu a pokud tento způsob považuje poškozený za dostatečný.

Náhrada škody může být stanovena dvěma způsoby. Buď se stanoví na základě nežádoucích hospodářských důsledků, neoprávněných zisků porušovatele, morální újmy nositele práv nebo jako paušální částka odpovídající částce licenčních poplatků nebo poplatků, které by musel porušovatel zaplatit, kdyby chtěl dílo oprávněně užívat. Pokud porušovatel nevěděl ani rozumně nemohl vědět o porušení práv, soud může přiznat náhradu zisků nebo škod, které mohou být předem stanoveny. Tak jako ve sporném procesu náklady řízení platí strana, která byla neúspěšná, jestliže tomu nebrání spravedlnost. Jako varování budoucím porušovatelům určitě působí možnost zveřejnění soudního rozhodnutí na žádost navrhovatele a náklady porušovatele. Členské státy samozřejmě mohou nad rámec této směrnice disponovat ve svých právních předpisech i jinými opatřeními k ochraně autorských práv.

Evropské právo poskytuje autorům při zkoumání různých aspektů vyšší ochranu než mezinárodní, nereguluje však vůbec osobnostní práva. Ta upravují pouze některé mezinárodní smlouvy (Bernská úmluva, Smlouva Světové organizace duševního vlastnictví o právu autorském).⁵¹

V oblasti vynucování práva s mezinárodním prvkem se použije podle pravidel mezinárodního práva soukromého právo státu, v němž se žádá o ochranu (*lex fori*). Tím je žadatel (autor) odkázán na předpisy daného státu. Jednodušší je situace v EU na základě Nařízení Rady 2001/44/ES o pravomoci a výkonu rozhodnutí v civilních a obchodních věcech, podle něhož se uplatní zjednodušený a rychlý režim uznávání a výkonu rozhodnutí i ve věcech duševního vlastnictví.⁵²

---

⁵¹ T. Dobřichovský – Moderní trendy práv k duševnímu vlastnictví v kontextu evropského práva, Dohody TRIPS a aktivit WIPO, 2004, str. 61-62

⁵² T. Dobřichovský – Moderní trendy práv k duševnímu vlastnictví v kontextu evropského práva, Dohody TRIPS a aktivit WIPO, 2004, str. 207-208

---

4. Autorské dílo, druhy autorských děl

4.1. autorské dílo, spoluautorské dílo

V úvodu by bylo vhodné objasnit si klíčový pojem „autorské dílo“, který se neustále opakuje v různých zdrojích autorského práva. Obvykle se pak v právních dokumentech uvádí pouze zkrácený výraz bez přívlastku „dílo“ mající jako legislativní zkratka stejný význam. Autorské dílo detailně vymezuje § 2 autorského zákona. Dvěma základními skupinami děl jsou díla umělecká a vědecká. Z historické tradice a v zájmu kontinuity (i když z hlediska logiky nadbytečně) se zdůrazňují literární díla, patřící mezi umělecká.⁵³ Znak autorského díla jsou podle § 2 odst. 1:

1) Musí jít o dílo umělecké nebo vědecké, a to ve smyslu tvůrčího ztvárnění díla způsobem, aby bylo objektivně vnímatelné jako dílo literární či jiné dílo umělecké nebo vědecké.

2) Musí být jedinečným výsledkem tvůrčí duševní činnosti autora.

3) Musí být vyjádřeno v jakékoliv objektivně vnímatelné podobě nezávisle na tom, zda trvale nebo dočasně, jakož i na rozsahu díla, účelu či významu.

Všechny znaky musí být naplněny kumulativně.

Dílo není výsledkem celé tvůrčí činnosti autora, ale jen části, která byla individuálně ztvárněna. Tvůrčí činností je totiž i myšlenka v mysli autora sama o sobě. Aby šlo o autorské dílo, musí být tato myšlenka individuálně ztvárněna, tedy vyjádřena navenek výrazovými prostředky. U výtvarných děl jsou těmito výrazovými prostředky tvar a barva. U předmětu, který splňuje znaky autorského díla, nelze uzavřít dohodu, že nebude za takové považován. Jednalo by se v tomto případě o nedovolené vzdání se práv.⁵⁴

Další věta v § 2 odst. 1 zákona uvádí příkladný výčet druhů děl. Jsou to díla: slovesná, hudební, dramatická, hudebně dramatická, choreografická, pantomimická, fotografická a vyjádřená postupem podobným fotografii, audiovizuální, výtvarná, architektonická, kartografická a díla užitého umění. Výčet se může v jiných právních aktech v detailech lišit. Není však rozhodující, protože není taxativní, za dílo je považován každý výtvor splňující definiční znaky.

---

⁵³ J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křesťanová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 41

⁵⁴ J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křesťanová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 43

Tedy dílo a subjektivní autorské právo k němu vzniká, když je vyjádřeno v jakékoliv objektivně vnímatelné podobě. Autorem může být, jak bylo již zmíněno, pouze fyzická osoba. Malíř namaluje obraz, sochař vytvoří sochu, spisovatel napíše knihu, dramatik napíše divadelní hru, hudební skladatel složí skladbu, fotograf vyfotí krajinu, architekt navrhne budovu, vědec vytvoří vědecké dílo, režisér natočí film (audiovizuální dílo) apod. Podmínkou tu je objektivní možnost vnímat dílo jinými, nemusí dojít k faktickému vnímání konkrétní osobou. Takto je tedy u nás, v zemi s neformálním systémem ochrany, dílo bez dalšího chráněno. Vytvoření díla je právní skutečností způsobující vznik autorskoprávních vztahů. Výhrada ©, kterou se mohou označovat autorská díla, nemá tedy v zemích s neformální ochranou žádný právní význam. Smysl má však v zemích, které uznávají formální ochranu, což jsou země copyrightového (anglo-amerického) systému, které podepsaly Všeobecnou úmluvu o právu autorském, ve znění její pařížské revize (viz. podkapitola mezinárodní prameny – Všeobecná úmluva o právu autorském) a které zároveň nejsou signatáři Bernské úmluvy (ta je postavena na neformální ochraně a má přednost před první jmenovanou úmluvou).⁵⁵

Autorské dílo může být vytvořeno společnou tvůrčí činností více osob, tyto osoby jsou nazývány spoluautory. Pro některé druhy děl je obvyklá samostatná činnost (právě pro díla výtvarná), pro jiné je naopak v podstatě nemyslitelné vytvoření díla jedinou osobou pro různorodost a počet tvůrčích činností (díla audiovizuální).

Pluralita autorů znamená, že tito všichni mají k vytvořenému dílu stejné autorské právo, oprávnění i závazání z právních úkonů týkajících se díla jsou solidárně. Časově se společná tvůrčí činnost vymezuje do doby dokončení díla, podmínkou není současnost činností, výsledkem je však vždy dílo jediné. Příspěvky jednotlivých autorů je možné i odlišit, aby to však nebylo na újmu vzniku spoluautorského díla, nesmí být příspěvky způsobilé k samostatnému užití. Jinak by takový autor vytvořil své vlastní autorské dílo. V časovém úseku po dokončení díla může docházet k další činnosti některého autora/autorů. Ta může být považována za zpracování nebo dokonce další autorské dílo. V této druhé variantě by šlo o spojení dvou samostatných autorských děl. Činnost, z níž vznikne dílo spoluautorů, může být i náhodná. Podmínkou není, aby šlo o vědomé, zamýšlené konání, dokonce tu může být i protiprávní jednání na straně některého z autorů. Volnost právní úpravy dokazuje i absence nějaké formy případné dohody mezi autory, ti jí tak můžou uzavřít v jakékoliv podobě. Z povahy věci vyplývá, že o spoluautorství může jít jen u díla téhož druhu. Aby se člověk mohl považovat za spoluautora, musí do vzniku předmětu autorskoprávní ochrany vložit k zhotovení svůj tvůrčí

---

⁵⁵ J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křestianová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 74-75

---

příspěvek, nestačí jen pomoc, rada, dodání materiálu (dokumentačního, technického) nebo podnět. Takový není považován za spoluautora ve výše uvedeném smyslu.⁵⁶

Domáhat se ochrany autorského práva k dílu mohou všichni autoři společně nebo i jediný autor samostatně. O nakládání se musí rozhodnout jednomyslně. Pokud by však některý z autorů nesouhlasil s určitou dispozicí bez vážného důvodu, mohou se ostatní domáhat u soudu, aby ten nahradil projev jeho vůle. Tím soud vyřeší situaci (vyskytující se i v jiných oblastech práva), kdy jeden může bezdůvodně či nesmyslně zabraňovat v nakládání, na němž se shodnou ostatní. Pokud spoluautoři neuzavřou mezi sebou dohodu, velikost jejich podílů na výnosech se řídí podle velikostí jejich tvůrčích příspěvků. Pokud nelze jednotlivé příspěvky rozeznat, jsou jejich podíly na výnosech stejné. Vhodnější je proto předem uzavřít smlouvu, nejlépe smlouvu o sdružení nebo nepojmenovanou (innominátní).⁵⁷

Dále jsou za díla považovány podle § 2 odst. 2 i výsledky činnosti, jež nejsou díly podle předcházejících ustanovení. U nich však stačí původnost ve smyslu autorova vlastního duševního výtvaru. Konkrétně jde o počítačový program, databázi, která je považována za souborné dílo, a fotografii a dílo vyjádřené postupem podobným fotografii. Tato díla nemusí být jedinečná, ke stejnému výsledku může dojít neurčitý počet osob, přesto budou dle fikce v autorském zákoně chráněna jako autorská díla. Pokud splňují i znak jedinečnosti, jsou samozřejmě chráněna podle § 2 odst. 1 a fikce tu není třeba použít.

U některých děl lze rozlišovat dva typy ochrany - vnější a vnitřní. Název díla nebo jména postav mohou být chráněny jako součást tohoto díla. To je ochrana vnitřní. Pokud je název díla či jméno postavy jedinečným ve smyslu zákona, jsou potom chráněny samy o sobě, nezávisle na díle. V tomto případě se jedná o vnější ochranu. Nestačí pro ní pouhá původnost, jak byla zmíněna u počítačových programů, databází a fotografií, ačkoliv by tak mohlo vyplývat ze znění § 2 odst. 3⁵⁸.

V těchto případech může docházet k zajímavému spojování dvou druhů děl - výtvarného a literárního. Pokud je jméno postavy předmětem vnější ochrany, tedy je dílem literárním samo o sobě, je k užití nutný souhlas autora jména literární postavy i autora výtvarného díla. Pokud je jméno postavy pouze předmětem vnitřní ochrany v rámci literárního díla, tedy není autorským dílem, postačí k užití kladné stanovisko výtvarníka.⁵⁹

Autorské dílo může vzniknout též zpracováním díla jiného. Podmínkou ochrany opět je, aby zpracování bylo jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti. Zpracování se nedotýká práva autora původního, zpracovaného díla. Pokud tedy někdo zpracuje bez souhlasu autora originálu,

---

⁵⁶ J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křesťanová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 70-71

⁵⁷ J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křesťanová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 71

⁵⁸ J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křesťanová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 53-54

⁵⁹ J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křesťanová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 55

---

autorské právo ke zpracovanému dílu mu náleží, ale autor originálu na něj může podat žalobu pro porušení svých autorských práv.⁶⁰

Podobně je tomu u autorů jednotlivých děl zařazených do souborného díla. I zde existují dva druhy autorských práv – práva autorů jednotlivých děl a práva toho, kdo jedinečným tvůrčím způsobem díla vybral a uspořádal do souborného díla. Jeho obsahem mohou být také nebo pouze jiné prvky, které nejsou chráněny autorským zákonem. Autorskou povahu získává až vzniklý soubor.⁶¹

Zákon uvádí demonstrativně, co není autorským dílem. Tím může v některých případech předejít sporům o to, co už autorským dílem je a co ještě není. „Neautorskými předměty“ jsou: námět díla sám o sobě, denní zpráva, myšlenka, princip, objev, vědecká teorie apod. Myšlenky, pokud splňují i další požadované znaky, jsou chráněny předpisy průmyslového vlastnictví. Chránit autorským právem nelze např. výsledek restauračních prací výtvarných děl, jelikož se nejedná o tvůrčí činnost, pokud restaurátor pouze plní předem vymezený úkol opravit dílo do původní podoby.⁶²

Pokud výtvor není autorským dílem, nemůže mít „tvůrce“ ani práva autora k dílu chráněnému podle autorského zákona. Absolutní ochranu nelze v těchto případech zajistit ani smluvně. Smlouva postačí pouze k vytvoření relativního závazku mezi účastníky konkrétního smluvního vztahu, nikoliv k ochraně vůči všem.⁶³

4.2. zvláštní typy děl:

Jsou jimi zaměstnanecká, kolektivní, školní, soutěžní a díla vytvořená na objednávku a audiovizuální díla. Posledními jsou počítačové programy, jejichž právní regulace prošla rozsáhlou novelizací a které jsou chráněné jako literární díla.

U zaměstnaneckých děl vykonává majetková práva zaměstnavatel, není-li dohodnuto jinak. Toto dílo zaměstnanec vytvořil v jakémkoliv pracovněprávním vztahu (uzavřel pracovní smlouvu, dohodu o provedení práce nebo pracovní činnosti) nebo služebním vztahu nebo ho vytvořil člen v pracovním vztahu vůči družstvu. Zaměstnavatel může postoupit jiné osobě majetková práva pouze se svolením autora, pokud nejde o prodej podniku nebo části podniku. Toto všechno platí pro díla vytvořená od 1.12.2000 (den účinnosti zákona), pro starší díla si však

---

⁶⁰ J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křesťanová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 56

⁶¹ J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křesťanová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 57-58

⁶² K. Knap, M. Opltová, J. Kříž, M. Růžička – Práva k nehmotným statkům, 1994, str. 68

⁶³ J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křesťanová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 43

samozřejmě zaměstnavatel může zajistit právo výkonu smluvně.⁶⁴ Zaměstnavatel se může domáhat ochrany svých práv v rozsahu stanoveném autorským zákonem. Pokud si nesmluví něco jiného zaměstnanec a zaměstnavatel do okamžiku vzniku díla, ze zákona vznikne zaměstnavateli právo výkonu a potom už si dotyčné subjekty nemohou dohodnout něco jiného.⁶⁵ Jestliže zaměstnavatel zemře nebo zanikne bez právního nástupce, je oprávněn vykonávat majetková práva zaměstnanec – autor.

Autor může požadovat licenci za obvyklých podmínek, pokud zaměstnavatel nevykonává dostatečně majetková práva, ledaže má zaměstnavatel závažný důvod k odmítnutí poskytnutí licence. Autor disponuje nadále osobnostními právy. Má se však za to, že souhlasil se zveřejněním, úpravami, zpracováním, spojením s jiným dílem, zařazením do souborného díla a s uváděním díla na veřejnosti pod zaměstnavatellovým jménem. I když to není dohodnuto, obvyklé je uvádět také jméno zaměstnance - autora.⁶⁶ Pokud se nesmluví jinak, může zaměstnavatel dokončit dílo, pakliže přestane být autor jeho zaměstnancem nebo pokud bude mít zaměstnavatel důvodné obavy, že zaměstnanec nedokončí dílo řádně nebo včas. Pokud dochází k ekonomickému znevýhodňování zaměstnance, jelikož jeho odměna je ve zjevném nepoměru k zisku zaměstnavatele z využití práv k dílu a významu takového díla pro dosažení zisku, musí mu být vyplacena dodatečná odměna. Práva a povinnosti trvají i po skončení právního vztahu, v jehož rámci může vzniknout zaměstnanecké dílo. U jiných právnických osob se ustanovení o zaměstnaneckých dílech taktéž použijí. Právnická osoba je zaměstnavatelem, orgán nebo člen jejího orgánu jako autor je v pozici zaměstnance.

Kolektivní dílo vzniká z činnosti více autorů z podnětu a pod vedením fyzické nebo právnické osoby, jejímž jménem je i zveřejňováno. Příspěvky jednotlivých autorů nejsou schopny samostatného užití. Kolektivní díla jako jediná v této skupině děl mají stanovenou zvláštní dobu trvání majetkových práv podle § 27 odst. 3 autorského zákona (70 let od zveřejnění; avšak pokud jsou autoři, kteří dílo vytvořili, u díla nebo na díle při zveřejnění označeni, platí obecná ochrana 70 let po smrti autora). Audiovizuální díla a díla audiovizuálně užitá nepatří do skupiny kolektivních děl. Tento institut se příliš z důvodů obtížnosti podřazení nepoužívá a zřejmě bude v budoucnu ze zákona vyřazen.⁶⁷

Pokud vytvoří žák nebo student v rámci školních či studijních povinností dílo, označuje se tento výtvar za školní dílo a škola (nebo školské či vzdělávací zařízení) má nárok na uzavření licenční smlouvy o užití tohoto díla. Svého práva se může domoci i u soudu, který může nahradit projev vůle autora nesouhlasícího bez závažného důvodu. Opírá se přitom o ustanovení o.s.ř. (§

⁶⁴ J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křesťanová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 172

⁶⁵ J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křesťanová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 175

⁶⁶ J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křesťanová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 176

⁶⁷ J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křesťanová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 179

---

161 odst. 3 – „Pravomocné rozsudky ukládající prohlášení vůle nahrazují toto prohlášení.“), jenž stanoví tuto možnost. Autor může dílo užít nebo nechat užít i jinému, neodporuje-li to oprávněným zájmům školy. Škola může navíc požadovat na autorovi, aby jí z výtěžku z užití díla nebo licence přispěl na náhradu nákladů vynaložených na dílo. Může jít o částku až do skutečné výše nákladů, přihlédne se také k zisku školy z užití díla.

Dílo vytvořené na objednávku autor vytvořil na základě smlouvy o dílo. Účastníci smluvního vztahu mohou určit, že se bude řídit smlouvou o dílo podle obchodního zákoníku (tzv. fakultativní obchod). Není-li tak ujednáno, platí pro ní ustanovení smlouvy o dílo v občanském zákoníku.⁶⁸ Autor smlouvou o dílo poskytl oprávnění dílo užít k účelu vyplývajícimu ze smlouvy. Jde o zákonnou licenci. K užití díla nad rámec tohoto účelu potřebuje objednatel licenční smlouvu. V tomto případě se jedná o smluvní licenci. Autor může dílo užít a nechat užít jinému subjektu, pokud to neodporuje oprávněným zájmům objednatele. Obdobná pravidla platí i pro soutěžní dílo.

Pojem audiovizuální dílo je obsahově totožný s označením „filmové dílo a dílo vyjádřené podobným způsobem“. Tato díla vznikají uspořádáním audiovizuálně užitých děl a dalších prvků, jsou vyjádřena prostředky většinou filmového umění za pomoci filmové nebo jiné techniky. Uspořádání a případné zpracování děl a jiných složek audiovizuálně užitých musí mít znaky autorského díla, jinak se o audiovizuální dílo v tomto smyslu nejedná. V praxi může být někdy obtížné určit, co je chráněno autorským zákonem a co nikoliv. Proto bývají pro jistotu subjektů někdy uzavírány autorské smlouvy (tzv. nepravé smlouvy), i když toho není ze zákona potřeba. Zpracování díla a jeho zařazení do audiovizuálního je možné jen se souhlasem autora díla. To je v souladu s obecnou zásadou § 12 autorského zákona, že k zpracování a spojení děl či zařazení do souboru je nutný souhlas. Pokud dojde k zpracování nebo zařazení bez svolení, jde o zásah do práv k dílu. Autorské právo autorovi k audiovizuálnímu dílu přesto vznikne, je však omezen právy k dílům audiovizuálně užitým, která zůstávají nedotčena.⁶⁹ Autorem audiovizuálního díla je jeho režisér. Toto ustanovení také prošlo několika formulačními změnami od zakotvení jakési fikce autorství až ke stávající striktní formulaci. Další odstavec obsahuje presumpci správnosti prohlášení o audiovizuálním díle a právům k němu zapsaném v rejstříku audiovizuálních děl vedeném podle mezinárodní smlouvy, pokud není prokázán opak. Neplatí tak, pokud prohlášení nemůže být platné podle autorského zákona nebo kvůli rozporu s jiným prohlášením v rejstříku.

Pojmem, který se dotýká i výtvarných děl, jsou audiovizuálně užitá díla. Tím může být jakékoliv autorské dílo. Jsou to například díla literární, dramatická, hudebně dramatická,

---

⁶⁸ J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křesťanová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 181-182

⁶⁹ J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křesťanová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 182-184

---

hudební, architektonická, výtvarná. Do výtvarných děl se dají zahrnout např. architektonické exteriéry a interiéry, kulisy, dekorativní předměty, kostýmy herců atd. Díla audiovizuálně užitá jsou buď tvořena za účelem zařazení do audiovizuálního díla nebo byla ztvárněna již dříve bez ohledu na takové možné budoucí využití (tzv. díla preexistentní).⁷⁰ Zařadit lze dílo v původní podobě nebo se pro audiovizuální dílo zpracuje. Autor audiovizuálně užitého díla (kromě hudebních děl, pro ně tato úprava neplatí), který udělil výrobcí prvotního záznamu audiovizuálního díla písemnou smlouvou oprávnění k zařazení svého díla do audiovizuálního, udělil tomuto výrobcí svolení zařadit dílo do audiovizuálního díla, zaznamenat je pro prvotní záznam audiovizuálního díla, dabovat je a opatřit titulky, dále výrobcí poskytl výhradní a neomezenou licenci k užití svého díla při užití audiovizuálního díla a dohodl se s ním za to na obvyklé odměně. Tato zákonná domněnka udělení licence platí po dobu 10 let, není-li dohodnuto jinak.

5. Výtvarná díla

5.1. *charakteristika a členění*

Výtvarná díla jsou širším pojmem zahrnujícím díla malířská, sochařská, grafická, architektonická, urbanistická a užitého umění. Umělecká tvůrčí myšlenka je v nich vyjádřena barvou (díla malířská, grafická) nebo tvarem (díla sochařská [sochy, plastiky], architektonická, urbanistická, užitého umění). Charakteristická pro ně vždy bývala výhradně hmotná podoba. Ta stále převažuje. Avšak v současnosti mohou být výtvarná díla ztvárněována i v nehmotné podobě pomocí grafických počítačových programů. Obdobně jako se výtvarné počiny rozdělují podle vyjádření barvou nebo tvarem, lze je třídit taktéž na dvourozměrné (plošné) – malířská, grafická a trojrozměrné (prostorové) – sochařská, architektonická apod.. Architektonická díla mohou zasahovat do různorodých oblastí v lidském životě. Architektura se vyskytuje v podobě staveb, interiérů, divadelních scén atd. Je třeba vždy pečlivě posoudit, zda jde o ztvárnění tvůrčí činnosti, která je nezbytná k podřazení architektonického díla mezi autorská díla, nebo jen o rutinní či technickou práci, jež ochráně pochopitelně z důvodu absence definičního znaku nepodléhá. Díla užitého umění se také zahrnují mezi výtvarná. Jsou jimi například umělecký nábytek, keramika, sklo, jež slouží především k uspokojování běžných denních potřeb jejich vlastníků.

---

⁷⁰ J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křesťanová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 183 a 188

---

§ 105 autorského zákona říká, že ochrana děl podle práva autorského nevylučuje ochranu stanovenou zvláštními právními předpisy. Proto se na díla ze skupiny užitého umění může vztahovat také zákon o ochraně průmyslových vzorů č. 207/2000 Sb.. Do budoucna by bylo vhodné uvažovat o omezení autorského práva k těmto druhům děl v tom smyslu, aby nedocházelo k nadbytečnému, zneužívajícímu (šikanóznímu) výkonu autorských práv autory vůči uživatelům v případech užívání děl k obvyklým účelům, které z děl užitého umění vyplývají.⁷¹

5.2. historie výtvarného umění a obchodu s ním:

Umění vzniklo přes 30 000 lety, v době pravěkého mladšího paleolitu. Z této doby pochází první jeskynní malby, kamenné, hliněné a kostěné sošky (u nás známá Věstonická Venuše) a různé ozdobné předměty. Zatímco v dávných dobách se umění tvořilo především pro „sebe sama“ - bez konkrétního důvodu nebo z pohnutek náboženských, postupem času se více začala zdůrazňovat finanční stránka tvorby, jelikož umělec chtěl být za svou práci pochopitelně odměněn. Investory do umění se staly především církve a šlechta. Na počátku novověku se umění stalo běžným obchodním artiklem i v jiných vrstvách, zejména bohaté společnosti.⁷²

Na trhu s uměním vystupuje několik subjektů. Samozřejmě samotní umělci, dále obchodníci, galerie, aukční síně, sběratelé a veletrhy. V 17. století vznikly ve Francii, Nizozemsku a Velké Británii první aukční síně, jež umožňovaly koupit uměleckých předmětů ve veřejné aukci.⁷³

Ke globálnímu propojení trhu došlo v 70. letech minulého století, kdy největší aukční síně Christie's a Sotheby's sídlící ve Velké Británii v Londýně začaly rozšiřovat pole svojí působnosti do jiných zemí. Veletrhy s uměním existují od 60. let 20. století.⁷⁴ Zabývají se starožitným, ale i současným uměním. V druhém případě pak slouží k propagaci nových trendů v umění, prezentaci nové generace umělců veřejnosti. Každopádně zde dochází k setkávání obchodníků a sběratelů, navazují se na nich kontakty, uzavírají obchody jak s vystavovanými předměty, tak s jinými uměleckými díly nezveřejňovanými přímo na veletrhu.

Primární trh s uměním tvoří galerie. Právě galeristé byli těmi, kdo prosazovali nové směry, hnutí, jejich představitele, často i proti vkusu veřejnosti a názorům odborníků na umění.⁷⁵ Od 80. let se charismatický a etický způsob obchodování změnil. Tvrdí se, že místo konzervativního

---

⁷¹ J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křestianová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 46-47

⁷² art & antiques, září 2006, článek P. Šimon, J. M. de Wasseige - Co všechno byste měli vědět o trhu s uměním 1.část

⁷³ art & antiques, září 2006, článek P. Šimon, J. M. de Wasseige - Co všechno byste měli vědět o trhu s uměním 1.část

⁷⁴ art & antiques, listopad 2006, článek P. Šimon, J. M. de Wasseige - Co všechno byste měli vědět o trhu s uměním 2.část

⁷⁵ art & antiques, listopad 2006, článek P. Šimon, J. M. de Wasseige - Co všechno byste měli vědět o trhu s uměním 2.část

sběratele 20. století nastupuje mladý, agresivní sběratel-investor,⁷⁶ byť tuto tezi zcela jistě nelze přijímat absolutně. Umělci nejsou tolik loajální k „mateřské“ galerii, často je mění, i galerie se mezi sebou slučují a rozdělují. Aukční domy se staly konkurentem galeristy či obchodníka.⁷⁷ Neznamená to však v žádném případě zánik tradičních kamenných obchodů. Mnoho sběratelů – kupců dává pořád přednost soukromému obchodu. Navíc je pochopitelně výhodnější se domluvit s prodávajícím na ceně, která se na rozdíl od aukce nezvyšuje „příhozy“ ostatních dražitelů a provizí, jež se odvádí z výsledné vydražené sumy jako odměna aukční společnosti. Ostatně i většina nejdražších koupí na aukci se odehrává v anonymitě – kupec draží po telefonu nebo ho v sále někdo zastupuje. Navíc někdy v zákulisí spolu galerie a aukční domy spolupracují a ovlivňují tím samozřejmě ceny nabízených položek. V 19. století se začaly ve Francii, V. Británii, Španělsku, Německu i mimoevropských zemích zakládat první „veřejné“ národní galerie, shromažďující nejvýznamnější národní výtvarná díla do vlastnictví státu.

K prudkému růstu cen v 80. letech přispívali japonští obchodníci. Po recesi jejich ekonomie na počátku 90. let odešli z trhu a ceny opět výrazně klesly. Další perioda nárůstu cen umění přišla v 90. letech především ze strany amerických kupců. Existují i různé způsoby, jak uměle hýbat s finančním ohodnocením umění. Třeba tím, že se díla vystaví ve velkých sbírkách či v muzeích. Nebo majitel dílo vloží do aukce za vysokou vyvolávací cenu, fiktivně ho sám vydraží, což ovšem veřejnost neví. Majitel pochopitelně zaplatil navíc provizi, ovšem tato investice se mu často při budoucím prodeji za ještě vyšší cenu vrátí.⁷⁸

Nejdražší obrazy světa jsou nejčastěji z impresionismu, kubismu, surrealismu, současného abstraktního umění, renesance, baroka. První z éry těchto závrtných částek byly Slunečnice od Vincenta van Gogha vydražené za 40 mil. dolarů v roce 1986. Stávajícím rekordem je abstraktní plátno Jacksona Pollocka – No.5, 1948 vydražené za neuvěřitelných 140 mil. dolarů.⁷⁹ Přitom obraz není ztvárněn klasickou malířskou technikou s charakteristickým tvůrčím přínosem autora. Pollock barvy (stejně jako u jiných svých děl) nenanášel, ale nechal je na plátno stéci a skapat..Je složité zodpovědět, co všechno je příčinou takové expanze částek vydávaných za umění. Pro některé je to sběratelská vášeň, jiní to mohou mít jako součást své image a prezentace navenek, v neposlední řadě se umění nakupuje jakožto finanční investice, která se v budoucnu zhodnotí. V tom se skrývá samozřejmě podnikatelské riziko případné ztráty.

Zvyšování cen moderního a starého umění je způsobeno menší nabídkou než poptávkou. Tato díla jsou často v rukou muzeí, národních galerií, počet uměleckých předmětů v soukromém

⁷⁶ art & antiques, září 2006, článek P. Šimon, J. M. de Wasseige - Co všechno byste měli vědět o trhu s uměním 1.část

⁷⁷ art & antiques, listopad 2006, článek P. Šimon, J. M. de Wasseige - Co všechno byste měli vědět o trhu s uměním 2.část

⁷⁸ art & antiques, listopad 2006, článek P. Šimon, J. M. de Wasseige - Co všechno byste měli vědět o trhu s uměním 2.část

⁷⁹ http://show.idnes.cz/nejdrazisim-obrazem-sveta-je-pollock-za-3-miliardy-fbg-vytvarneum.asp?c=A061103_616742_show_aktual_kot

---

vlastnictví nabízený na trhu se snižuje a tak je každý z nich vzácnější a žádanější. Méně pochopitelný se zdá být cenový růst u současného umění. To je ještě neproověřené časem dějin, mnohdy nepochopitelné pro veřejnost, vyvolávající polemiku, zda se ještě v některých případech vůbec o uměleckou tvořivou činnost umělce jedná.⁸⁰ Třeba malíř Yves Klein používal k malování těla modelek. Nanášel na jejich těla barvy, na papír je pak obtiskovaly modelky samy podle jeho pokynů.⁸¹ Zvětšením barvy na papír pak vznikal jedinečný výsledek tvůrčí činnosti jakožto autorské dílo. Cenové hladiny vytvářejí v pozadí také galeristi a aukce, kteří ovládají trh. Výše ceněná bývají výtvarná díla z pozůstalostí a sbírek významných osobností minulosti.⁸² Ať už máme názor na toto umění a částky za něj vydávané jakýkoliv, rozhodující jsou zákonitosti nabídky a poptávky.

Rekordní aukční cena za starožitnou bronzovou sochu „Artemis a Jelen“ z přelomu letopočtu je 28,6 milionů dolarů. Částky za koupi sochařských děl jsou obecně nižší než za malířská díla. Hlavním důvodem je nižší poptávka sběratelů po tomto druhu výtvarných děl než je tomu u obrazů. Příčin tohoto trendu je více. Obraz se lépe přepravuje a instaluje, lidé mají blíže k barevnosti, jež sochám chybí. Naopak na cenu soch má výraznější vliv i stupeň obtížnosti a čas strávený prací sochaře na díle a materiál, z něhož je vytvořeno. Vzácné a drahé materiály (např. drahé kovy) hodnotu sochu zvyšují.⁸³

Sumy placené v ČR za výtvarná díla jsou ve srovnání se zahraničními nízké, takže lze očekávat jejich další zvyšování. Po roce 1989 se objevilo hodně kvalitních obrazů, jež byly vráceny v restitučním procesu zpět do soukromého vlastnictví. Zpočátku však nebyl u nás dostatek sběratelů ochotných investovat do tohoto nového fenoménu a vůbec majících potřebný kapitál. První částka přes milion Kč se datuje k roku 1997. Avšak stávající rekord z jara 2007 má už hodnotu 13,4 mil. Kč (s 18 procentní aukční přírůžkou dokonce 15,8 mil. Kč!). Jedná se o Abstraktní kompozici z let 1925 – 1930 od Františka Kupky. Že trh s uměním expanduje, potvrzuje i to, že 7 z 10 nejdražších obrazů českých aukcí bylo vydraženo od jara 2006.⁸⁴

V souvislosti s žádanou generací českých malířů, grafiků, ilustrátorů a sochařů konce 19. a 20. století je nutné zdůraznit, že ve většině případech stále trvají jejich autorská majetková práva, jež přešla na jejich dědice. U těchto umělců (jedná se o velkou skupinu jmen - J. Lada, J. Čapek, E. Filla, V. Špála, O. Kubín, F. Kupka, J. Štyrský, J. Zrzavý, Toyen, K. Lhoták, A. Hudeček, P. Kotík, Vincenc Beneš, A. Procházka, J. Šíma, A. Mucha, M. Švabinský, J. Trnka, F. Muzika, Z.

---

⁸⁰ art & antiques, září 2006, článek P. Šimon, J. M. de Wasseige - Co všechno byste měli vědět o trhu s uměním 1.část

⁸¹ PRÁVO, příloha Styl, 2.1.2007, článek P. Kováč – Rotraut Ueckerová a Yves Klein

⁸² art & antiques, listopad 2006, článek P. Šimon, J. M. de Wasseige - Co všechno byste měli vědět o trhu s uměním 2.část

⁸³ <http://most-expensive.net/sculpture-world>

⁸⁴ http://show.idnes.cz/deset-nejdrazsich-obrazu-ceskych-aukci-d92-/vytvarneum.asp?c=A070601_152441_vytvarneum_off

---

Sklenář, L. Šaloun, J. Horejc, F. Bílek, Vlastimil Beneš a další) se pak přijetím nového autorského zákona prodlužují nebo některým se dokonce obnovují majetková práva již předtím zaniklá. Na internetových stránkách Unie výtvarných umělců ČR⁸⁵ lze nalézt Rejstřík zemřelých autorů výtvarných uměleckých děl, o jejichž dědicích jsou dostupné informace. Slouží uživatelům těchto děl, kteří chtějí poctivě dodržovat autorský zákon, aby našli nositele (dědice) práv. Prostřednictvím rejstříku, jenž nemá úřední povahu, je zprostředkován kontakt dědice a uživatele, další postup (prokázání nároků a uzavření licenční smlouvy) je už záležitostí těchto subjektů.

6. Padělky výtvarných děl

Slovo padělek má stejný význam jako cizí výrazy falzifikát nebo falzum. Falzifikátoři se objevují už ve starověku – padělaly se tenkrát řecké sochy a etruské vázy.⁸⁶ Zrodilo se jako reakce na poptávku po umění mezi sběrateli, jež podnítila padělatele k vytváření padělků děl a jejich nabízení případným zájemcům. Existuje několik způsobů vytvoření výtvarného díla, jež jsou zahrnuty pod pojmem falzifikát. Jde o 1) ztvárnění neexistujícího díla ve stylu autora s falešnou signaturou, 2) variace na autorův motiv s falešnou signaturou, 3) dílo ve stylu autora bez falešné signatury, ale s matoucím monogramem, který láká k tomu, aby předmět byl považován za dílo jiné osoby se stejným monogramem nebo 4) dílo jiného autora s falešnou signaturou, 5) u sochařských děl může jít o neautorizovaný odlitek sochy, pokud samozřejmě materiál dovoluje odlitek (např. bronz), 6) grafická díla lze navíc padělat jejich pozdějším kolorováním.⁸⁷

Příčin touhy padělat umění je více. Vedle již zmíněného finančního stimulu prodeje díla ceněného autora je to i snaha vyrovnávat se v dovednostech úspěšnějším kolegům z oboru. Jsou známy z historie i případy falzování děl z důvodu touhy dokázat vlastní uměleckou dovednost padělatele, již mohli historici umění podceňovat. Známý je případ nizozemského malíře van Meegerena, jenž v 30. a 40 letech 20. století napodoboval staré holandské mistry, aniž by odborníci falza poznali. Jeho řemeslná dovednost byla později tak uznávaná, že se cenila a sbírala i jeho falza. Dovedným padělatelem se ukázal být ve svých začátcích třeba i Michelangelo. Problém padělků umění je celosvětový. Odhaduje se např., že japonské, čínské a africké umění (především keramika) jsou z více než poloviny nabízených předmětů padělky. A

---

⁸⁵ www.uvucr.cz

⁸⁶ PRÁVO, 19.6.2004, článek P. Kovač – Take umění padělatelů se vždy cenilo

⁸⁷ art & antiques, březen 2005, článek P. Šimon – Original? Falzifikát?

vytváření falz je samozřejmě lukrativní. Jakmile se zvyšuje cena za tvorbu umělce, vznikají v souvislosti s tím falzifikáty.⁸⁸ Falzují se však i méně ceněná díla, jelikož kupec někdy nepředpokládá, že by se vyplatilo je padělat a nevyžaduje u nich znalecké posudky nebo vědecké expertizy.⁸⁹ K vytváření falzifikátů svádí také zdánlivá jednoduchost některých obrazů. Česko padělatelství postihlo nejvíc po roce 1989. Tehdy banky přijímaly do zástavy neproověřené obrazy na úvěry v desítkách milionů Kč. Propadlé zástavy se pak často ukázaly jako bezcenné nebo falza a banky dluh v tichosti odepsaly.⁹⁰ Jiným typem kriminality je nabídka falz subjektům na trhu s uměním, čímž padělatelé usilují o tzv. očištění díla a získání původu pro padělek.⁹¹ S tím se setkáváme běžně u bazarů, starožitností, občas i u galerií a aukcí. Oblíbeným tématem padělatelů v ČR jsou zavedená jména renomovaných umělců. Nejčastěji padělaným malířem je Václav Špála. Jeho padělky lze však rozpoznat i díky malířově pečlivosti. Vše, co namaloval, evidoval, resp. zapisoval i nové majitele svých obrazů.⁹² Dalšími často padělanými jsou např. E. Filla, J. Čapek či J. Lada.

§ 6 autorského zákona stanoví, že autorem díla je fyzická osoba, jejíž pravé jméno je obvyklým způsobem uvedeno na díle nebo je u díla uvedeno v rejstříku předmětů ochrany vedeném příslušným kolektivním správcem, není-li prokázán opak. To neplatí v případech, kdy je údaj v rozporu s jiným údajem takto uvedeným. Tato domněnka autorství má důkazní význam. V případě sporu bude muset druhá strana prokázat, že osoba, již domněnka svědčí, není autorem díla (druhá strana má tedy důkazní břemeno).⁹³ Zapsání do rejstříku se používá u děl vyjádřených v nehmotné podobě, pokud jsou kolektivně spravovaná. Nelze je totiž pochopitelně signovat přímo na hmotném substrátu díla. U výtvarných děl, jež jsou vytvořena obvykle v hmotné podobě, tedy vyvratitelnou domněnku autorství zajistí uvedení jména na díle. Může to být i pseudonym (např. Toyen), pokud nevzbuzuje pochybnosti o autorově totožnosti. Malíř se nejčastěji podepíše jménem či iniciály do pravého nebo někdy levého dolního rohu obrazu, sochař na sokl nebo podstavec sochy. Ovšem i výtvarní umělci, jejich dědici či jiní nositelé za autora se mohou přihlásit s hmotnými výtvarnými díly do Rejstříku předmětů ochrany vedeném Ochrannou organizací autorskou (dále viz. kapitola 8.), aby měli zajištěnu nejen domněnku autorství, ale především právo na odměnu z jiných majetkových práv.⁹⁴

⁸⁸ PRÁVO, 19.6.2004, článek P. Kováč – Také umění padělatelů se vždy cenilo

⁸⁹ art & antiques, březen 2005, článek P. Šimon – Originál? Falzifikát?

⁹⁰ MF DNES, 13.4.2005, článek V. Šumberová – Falešných obrazů je více než originálů

⁹¹ art & antiques, březen 2005, článek P. Šimon – Originál? Falzifikát?

⁹² MF DNES, 13.4.2005, článek V. Šumberová – Václava Špálu mají rádi sběratelé i podvodníci

⁹³ J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křestianová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 66

⁹⁴ www.uvucr.cz

Skutečné snahy o objevení padělků se objevily až ve 20. století.⁹⁵ Významným prostředkem k poznání původu uměleckého díla jsou vědecké testy. Jsou jimi rentgenové snímky, luminiscence v UV světle, infračervená reflektografie nebo chemické rozborů podkladu, pojiv a pigmentů malby.⁹⁶ Takovým vědeckým pracovištěm provádějícím přírodovědný výzkum historických maleb je u nás Akademická laboratoř materiálového průzkumu malířských děl (ALMA) – společné pracoviště Akademie výtvarných umění v Praze a Ústavu anorganické chemie AV ČR. Zaměřuje se na rozbor pigmentů a pojiv v barevné vrstvě malířských děl. Chemickou analýzou i z malého vzorku malby lze zjistit používané barvy, což například odhalí novodobé falzum, pokud se v době tvorby konkrétního malíře ještě daná barva nepoužívala. Do konce 19. století se totiž používala pouze přírodní barviva.⁹⁷ Rentgenem se dá odhalit podklad obrazu, pokud třeba byl přemalováno jiné méně kvalitní nebo poškozené dílo a nebylo seškrabáno. Důvodem falzifikátora k tomuto kroku může být to, že chtěl získat starší plátno, desku nebo rám, jež napomáhají zdání pravosti a stáří výtvarného díla.⁹⁸

U soch a plastik je možnost odhalení falza jednodušší. Za originál se počítá 5 soch a 1 odlitek původní předlohy. Při dalším odlévání se odlitky geometrickou řadou zmenšují a tak lze jednoduše určit, zda se jedná o originál či nikoliv.⁹⁹

Nejsnadněji se padělá grafika. To je umělecké dílo rozmnožené tiskem. Zjednodušeně řečeno umělec výtvar vyryje či namaluje např. do kamene, kovu nebo dřeva a pak ho obtiskne na papír. Technik existuje mnoho. Starší jsou mechanické, každý list vytváří lidská ruka – tiskne sám autor nebo tiskař, mladší jsou automatické – např. díky softwarovým programům. Takto může autor vytvořit více stejných grafik, všechny jsou považované z uměleckého hlediska za originál, nikoliv kopii. Autor je signuje a omezí počet výtisků, někdy je očíslovuje. Přesto si padělatelé troufnou sériově falzovat grafické dílo, pokud existuje v nákladu několika stovek kusů, omezení jsou pouze opotřebováním tiskařské desky. Ovšem při automatickém tisku (např. ofsetem) kvalita dokonce ani s počtem falz neklesá. Vedle autorské grafiky existuje ještě reprodukční grafika. Tu nevytváří umělec, nýbrž někdo jiný, podle návrhu a se souhlasem umělce. Ten však jednotlivé listy podepíše a jejich náklad je také limitován počtem. Celosvětově se nejvíce padělají grafické listy Dalího, Miróa nebo Picassa.¹⁰⁰ Právě Dalí před svou smrtí úmyslně podepsal stovky prázdných papírů, čímž napomohl potenciálním padělatelům jeho grafiky.¹⁰¹

---

⁹⁵ B. Innes – Falza a padělky, 2005, str. 41

⁹⁶ MF DNES, 13.4.2005, článek V. Šumberová – Falešných obrazů je více než originálů

⁹⁷ B. Innes – Falza a padělky, 2005, str. 52

⁹⁸ MF DNES, 13.4.2005, článek V. Šumberová – Falešných obrazů je více než originálů

⁹⁹ www.mip.cz/veletrhy/antik/trh.doc

¹⁰⁰ art & antiques, březen 2004, článek P. Šimon – Original, nebo falzum?

¹⁰¹ B. Innes – Falza a padělky, 2005, str. 67

Existuje názor, že to jediné, co lze pomocí vědeckých testů opravdu dokázat, je přibližná datace obrazu. Čí ruka dílo vytvořila lze určit jen za pomoci znalectví.¹⁰² Jediný dohodou všech zainteresovaných stran respektovaný znalec nebo znalecké komise vytvořené z fundovaných osob jsou ideálním řešením, byť i zde může dojít k lidskému selhání. V ČR však zatím převládá nejistota při expertizách autorství a cen obrazů, jelikož chybí často taková dohoda. Ke každému dílu lze sehnat více posudků, přičemž všechny mají formálně stejnou váhu. Pokud dojde ke sporu, každý znalec trvá na svém posudku a nevyplývají mu z případného pochybení žádné právní důsledky. A také obchodníci s uměním pak prohlašují, že nic netušili a jednali v dobré víře. Jediným, kdo na to doplatí, je pak kupec falešné malby.¹⁰³ Podle zákona č. 36/1967 Sb. o znalcích a tlumočnících existuje seznam soudních znalců v oboru výtvarného umění, kteří vypracovávají posudky pro soudy. Jinak lze však samozřejmě pro soukromou potřebu posudek získat i od jiných odborníků na umění. Nejpočetnějšími jsou pak přední historici umění, potomci umělce a autoři soupisu umělcova díla (monografie).

Pokud falzifikátor vytvoří padělek konkrétního výtvarného díla, nemůže pochopitelně vzniknout autorské dílo. Padělek totiž není jedinečný, existuje předloha, která je autorským dílem. Pokud falzifikátor vytvoří předtím neexistující dílo (novotvar) s falešnou signaturou, autorské dílo tím vzniká. Ovšem padělatel tímto konáním zasahuje do všeobecných osobnostních práva onoho umělce (zakotvených v § 11 a násl. občanského zákoníku) tím, že ho neoprávněně označuje za autora výtvarného díla.

7. Plagiáty, tvorba ve stylu, kopie

Zatímco padělek je výtvarný výrobek vydávaný za dílo jiného autora, plagiát je napodobenina cizího díla, avšak vydávaná za dílo vlastní.¹⁰⁴ Padělatel se snaží imitovat dílo jiného známějšího umělce za účelem finančním nebo kvůli jinému zadostiučinění, kdežto plagiátor „vykrádá“ cizí dílo. Plagiát nemůže být považován za autorské dílo a plagiátorovi nevznikají autorská práva, jelikož nesplňuje jeden z definičních znaků stanovených v § 2 odst.1 autorského zákona. Nejedná se totiž o jedinečný výsledek tvůrčí činnosti autora. Autorské dílo ve své jedinečnosti může být pouze jediné, každé pozdější je jeho plagiátem. Pokud by došlo spíše k teoretické skutečnosti, že by vznikla na světě stejná díla nezávisle na sobě ve stejnou dobu, není ani jedno

---

¹⁰² J. Beck – Od Duccia k Raťaelovi: Krize znalectví, 2006

¹⁰³ art & antiques, březen 2005, článek P. Šimon – Originál? Falzifikát?

¹⁰⁴ <http://cs.wikipedia.org/wiki/Plagi%C3%A1t>

---

kvůli absenci znaku jedinečnosti autorským dílem.¹⁰⁵ K zdůraznění toho, že plagiátor nepřináší tvůrčí činnost, se o plagiátech někdy hovoří jako o otrockých napodobeninách. Zatímco padělky jsou typické pro oblast výtvarného umění, s plagiáty se setkáváme často spíše u literárních děl, kdy myšlenky jednoho autora přejímá jiný bez odkazu za vlastní.

K podezírání a obviňování z plagiátorství docházelo v různých uměleckých dobách a stylech. Záleželo na uzavřenosti či naopak otevřenosti výtvarného směru a možnostech, jak do něho zasahovat, na volnosti uvažování každého jednotlivého umělce, zda se nechal svést k napodobování vůdčích umělců směru či si zachoval „vlastní myšlenkovou cestu“. S tím souvisí i pojem originalita. Originalita je jedním ze základních pojmů v umění. Užívá se, chceme-li o díle říct, že je jedinečné ve své neopakovatelnosti, že se odlišuje od ostatní průměrné produkce. Originalitu musíme odlišovat od originálu. Originálem je totiž každé jedinečné umělecké dílo, ale přitom nemusí být z uměleckého pohledu originálním.¹⁰⁶

Může být obtížné vymezit hranici mezi napodobeninou bez tvůrčích zásahů a tvorbou „ve stylu“. Tou může být tvorba obecně v určitém uměleckém stylu, úžeji pak ve stylu určité umělecké školy (myšleno jako skupiny umělců) až k tvoření ve stylu konkrétního autora. V renesanci např. umělci sledovali umění v Itálii, doma pak vytvářeli díla ve stylu uznávaných umělců. Nebo žáci vytvářeli v dílně obrazy ve stylu svého mistra (např. Rembrandta, Boticelliho).¹⁰⁷ Dílo v určitém stylu pouze nenapodobuje bez tvůrčích příspěvků jiné dílo, je jedinečné, považuje se tedy za dílo autorské podle práva. I když z hlediska uměleckého nemusí originalitu vykazovat.

Kopie je přesná rozmnoženina díla. Typ falza, který se vydává za dříve vytvořené originální dílo, je tedy vždy kopií. Plagiát naopak kopií být nemusí, může být jen napodobeninou původního díla, ovšem bez tvůrčích změn a zásahů. Pro označení za plagiát stačí, že je výtvar s originálem zaměnitelný. Kopie se však netýkají jen činnosti padělatelů a plagiátorů. Jejich vytváření je jedním z majetkových práv autora dle § 13 autorského zákona. Umělec si totiž sám může vytvořit rozmnoženiny (kopie) svého díla, a to jakýmkoli prostředky a v jakékoli formě. Kopie autorského díla se kvůli absenci znaku jedinečnosti nemůže považovat za autorské dílo podle autorského zákona, i když ji taktéž vytvořil autor. Již ve středověku se v uměleckých dílnách vytvářely kopie výtvarných děl, jež signoval mistr dílny.¹⁰⁸ Tyto rozmnoženiny se nazývají dílenskými kopiemi.

Od padělků je nutno odlišovat pozdější kopie (reprodukce) obvykle volných výtvarných děl, jež nejsou označeny na rozdíl od padělků za originály díla toho kterého falzovaného autora.

---

¹⁰⁵ J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křesťanová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 42

¹⁰⁶ art & antiques, prosinec 2002, článek P. Humhal - Originalita

¹⁰⁷ B. Innes – Falza a padělky, 2005, str. 43 - 46

¹⁰⁸ B. Innes – Falza a padělky, 2005, str. 41

Nedochází zde k žádnému podvodnému označování autorství a ceny reprodukcí jsou pochopitelně neporovnatelně nižší než původních jedinečných děl. Reprodukce maleb jsou navíc většinou vytvořené na jiném podkladu (např. místo plátna na papíře). S kopiemi se lze setkávat především u grafických děl, jelikož technika jejich tisku to snadno umožňuje.

Právní následky neoprávněných zásahů do výtvarných děl popíšu v kapitole 11.

8. Odměna za opětovný prodej uměleckého díla a odměna za rozmnožování

8.1. odměna za opětovný prodej

Toto jiné majetkové právo je upraveno v § 24 autorského zákona. Ustanovení prošlo rozsáhlou novelizací zákonem č. 216/2006 Sb. Právo autora na tuto odměnu se označuje též cizím názvem pocházejícím z francouzštiny „droit de suite“. V názvu zmíněný prodej je poněkud zavádějící, jelikož odměna se vztahuje nejen na prodej, ale i na jakýkoliv jiný převod učiněný autorem.¹⁰⁹

Pokud je originál uměleckého díla, který jeho autor převedl do vlastnictví jiné osoby, dále prodáván za kupní cenu nejméně 1.500 EUR (podle kurzu EUR ke Kč ke dni prodeje) a tohoto prodeje se jako prodávající, kupující nebo zprostředkovatel účastní obchodník, vzniká autorovi v souvislosti s každým opětovným prodejem díla právo na odměnu. Obchodníkem se rozumí provozovatel galerie, dražebník nebo jiná osoba, která soustavně obchoduje s uměleckými díly. Právo na odměnu za opětovný prodej tedy nepřísluší, uskutečňuje-li se prodej mezi občany jako soukromými osobami.

Výše odměny je stanovena v příloze autorského zákona. Tyto sazby a vůbec právní úprava jsou převzaty ze směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/84 ES, zvané „resale směrnice“. Odměny jsou procentuálně odstupňovány podle výše kupní ceny (rozumí se cena bez daně z přidané hodnoty). 4% z kupní ceny do 50.000 EUR, 3% z kupní ceny nad 50.000 EUR do 200.000 EUR, 1% z kupní ceny nad 200.000 EUR do 350.000 EUR, 0,5% z kupní ceny nad 350.000 EUR do 500.000 EUR a 0,25% pak z kupní ceny nad 500.000 EUR. Odměna za jedno dílo se tak v závislosti na jeho ceně může vypočítávat více sazbami. Její výše je omezená horním limitem – autor obdrží odměnu maximálně ve výši 12.500 EUR, i kdyby podle matematického výpočtu měla být vyšší. Platí ji podle novely č. 216/2006 Sb. společně a nerozdílně (solidárně)

---

¹⁰⁹ J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křesťanová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 113

---

prodávající a obchodník. Dříve ji platil pouze prodávající. Za něho byl považován provozovatel galerie, dražebník a jiná osoba při výkonu svého podnikání. Tedy z pohledu současného vymezení pojmů do roku 2006 byl povinen odvádět odměnu pouze obchodník.

V § 24 odst. 3 je stanoveno, že originálem uměleckého díla se rozumí výtvarné dílo. Následně je uvedeno v demonstrativním výčtu, co se považuje za výtvarné dílo. Musí být vytvořeno samotným umělcem nebo být rozmnoženinou, jež se považuje za originál. Těmi jsou rozmnoženiny, zhotovené v omezeném počtu autorem nebo pod jeho vedením, očíslované, podepsané nebo jinak umělcem řádně prohlášené za pravé. Takže odměna se neplatí pouze z jedinečného originálu díla. Pro úplnost zmíním, že odměna se neplatí za architektonická díla vyjádřená stavbou, díla užitého umění, pokud nesplňují znaky originálu uměleckého díla, a rukopisy skladatelů a spisovatelů. Právo na odměnu je dále vyloučeno v případě, že prodávající koupil dílo přímo od autora a první opětný prodej uskutečnil v době kratší než 3 roky od koupě díla od autora. Cena díla při prodeji však nesmí přesahovat částku 10.000 EUR. Obchodník musí prodej uměleckého díla vždy oznámit příslušnému kolektivnímu správci nejpozději do konce ledna kalendářního roku následujícího po roce, ve kterém se prodej uskutečnil. Lhůta pro splacení odměny nesmí být kratší než 30 dnů, nedohodnou-li se kolektivní správce a obchodník jinak.

Práva na odměnu při opětném prodeji uměleckého díla náleží dle § 96 odst. 1 písm. a) bod 5. autorského zákona mezi práva povinně kolektivně spravovaná. Odměnu tedy vybírá ustanovený kolektivní správce. Kolektivní správce má za úkol uplatňovat a chránit majetková práva a umožňovat zpřístupňování předmětů těchto práv (v tomto případě výtvarných děl) veřejnosti. Zastupuje 1) osoby, jimž přísluší majetkové právo (autoři a dědici), 2) zaměstnavatele u zaměstnaneckých děl a 3) osoby s výhradním oprávněním k výkonu kolektivně spravovaného práva po celou dobu trvání majetkových práv a alespoň pro území ČR s právem poskytnout podlicenci. Odměny se vyplácejí pouze nositelům práv, jejichž práva spravuje na základě smlouvy nebo kteří se přihlásili k evidenci. Půjde-li o identifikovatelné příjmy, musí kolektivní správce přihlížet i k takovým nositelům práv, již mu budou známi z identifikace plátce.¹¹⁰ Kolektivní správce je nepřímým zástupcem (jedná vlastním jménem na účet zastoupených), výkon správy je nevýdělečný a není podnikáním. Na činnost kolektivních správců dohlíží Ministerstvo kultury a Úřad pro ochranu hospodářské soutěže.

U nás je kolektivním správcem práva na odměnu při opětném prodeji originálu díla uměleckého Gestor – ochranný svaz autorský, jemuž bylo uděleno oprávnění rozhodnutím Ministerstva kultury ČR. Je výhradním kolektivním správcem tohoto práva, ani samotní autoři

---

¹¹⁰ J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křesťanová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 245

---

ho tedy nemohou vykonávat osobně. Monopol kolektivních správců je zákonně zakotven v § 98 odst. 6 písm. c) autorského zákona. Podle něj Ministerstvo kultury udělí oprávnění žadateli, jestliže pro výkon téhož práva ve vztahu k témuž předmětu ochrany, a pokud jde o díla, pro výkon téhož práva k témuž druhu díla, nemá oprávnění již jiná osoba. Gestor také uzavírá smlouvy se zahraničními organizacemi, kolektivními správci působícími v zahraničí (k roku 2007 se sedmi evropskými organizacemi).¹¹¹

8.2. právo autora na odměnu v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu a vlastní vnitřní potřebu

Je také jiným majetkovým právem a je zakotveno v § 25 autorského zákona. I tento paragraf prošel novelizací zákonem č. 216/2006 Sb. Ustanovení bylo rozšířeno o vlastní vnitřní potřebu právnické osoby nebo podnikající fyzické osoby. Nejedná se vlastně přímo o právo na odměnu za pořízení rozmnoženiny, ale spíše o právo na odměnu za získání možnosti a podmínek pro pořizování rozmnoženin. Takto odváděná částka se nazývá tzv. náhradní odměnou.¹¹²

Výtvarných děl se tato úprava týká v souvislosti 1) s tiskovými rozmnoženinami na papír a jiný podobný podklad pomocí přístrojů k zhotovování tiskových rozmnoženin (tiskárna, kopírovací přístroj) a 2) se zvukově obrazovými záznamy pomocí přístrojů k zhotovování rozmnoženin záznamů (např. videorekordér, CD a DVD vypalovací zařízení, DVD rekordér, televize) a s jejich přenesením na nenahrané nosiče záznamů (např. videokazeta, CD, DVD, minidisk). Odměnu platí 1) výrobce, dovozce nebo příjemce přístrojů k zhotovování rozmnoženin záznamů, 2) výrobce, dovozce nebo příjemce přístrojů k zhotovování tiskových rozmnoženin nebo 3) výrobce, dovozce nebo příjemce nenahraných nosičů záznamů. 4) Dopravce nebo zasílatel pak platí odměnu, pokud na písemnou výzvu kolektivního správce bez zbytečného odkladu nesdělí údaje pro identifikaci výrobce, dovozce nebo příjemce. 5) Poskytovatel rozmnožovacích služeb za úplatu odvádí odměnu, pokud jde o tiskové rozmnoženiny díla na papír nebo podobný podklad fotografickou technikou nebo jiným postupem s podobnými účinky. Poskytovatelem je i ten, kdo za úplatu zpřístupní přístroj k zhotovování tiskových rozmnoženin. Odměnu tedy neplatí přímo ti, kteří si rozmnoženinu pro vlastní osobní potřebu vytvářejí. To by bylo v praxi těžko kontrolovatelné, proto se zpoplatňuje přístroj nebo nosič dávající možnost si pořídit a uchovat rozmnoženinu autorského díla.

---

¹¹¹ www.gestor.cz/?lang=cz&page=9

¹¹² J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křesťanová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 116

Odměna, kterou musí zaplatit výrobce, dovozce nebo příjemce přístrojů k zhotovování tiskových rozmnoženin, je odvislá od počtu přístrojů určených k zhotovování tiskových rozmnoženin autorských děl. Pro výpočet výše odměny se pravděpodobný počet těchto přístrojů stanoví na 20%.

Odměna, kterou platí poskytovatel rozmnožovacích služeb za úplatu, se pak odvozuje z pravděpodobného počtu zhotovených tiskových rozmnoženin autorských děl. Podle přílohy k autorskému zákonu v platném znění se platí za černobílou kopii díla 0,20 Kč za stránku a barevnou kopii 0,40 Kč za stránku. Pravděpodobný počet zhotovených tiskových rozmnoženin je pak u poskytovatelů rozmnožovacích služeb v knihovnách, muzeích, galeriích, školách, vzdělávacích zařízeních 70% z celkového počtu tiskových rozmnoženin zhotovených v těchto institucích za úplatu. V archivech, státních úřadech, úřadech územních samosprávných celků a u jiných poskytovatelů rozmnožovacích služeb je to 20%.

Jiným poskytovatelem je každý poskytovatel v zákoně výslovně nevyjmenovaný. Takovým jsou tedy i copy centra. Mezi vzdělávacími zařízeními a těmito jinými poskytovateli se presumuje rozdíl v podílu zhotovených rozmnoženin autorských děl z celého rozmnožování o 50%. Ovšem i v copy centrech se velmi často kopírují autorská díla. De lege ferenda by se tedy dle mého názoru dalo uvažovat o kvantitativním přiblížení těchto dvou procentních koeficientů. Informace důležité pro stanovení výše odměny se oznamují příslušnému kolektivnímu správci. Osoby povinné platit odměnu tak musí učinit za kalendářní pololetí, nejpozději do konce měsíce následujícího po tomto půlroce.

V určitých případech se odměna neplatí. Je tomu tak, pokud se přístroje k zhotovování rozmnoženin záznamů nebo tiskových rozmnoženin nebo nenahrané nosiče vyvážejí nebo odesílají za účelem jejich dalšího prodeje nebo pokud budou v tuzemsku použity jen k rozmnožování děl na základě licenčních smluv osobami při jejich vlastní činnosti.

Odměna se platí z kopií bez ohledu na povahu kopírovaného materiálu. Čili je jedno, zda se jedná o vlastní text (dílo) nebo dílo jiné osoby (osob) chráněné autorským zákonem. Odměnu sice podle zákona neplatí, jak již bylo řečeno, přímo zákazník, ale v praxi tomu tak skutečně je. Tzv. náhradní odměna se projevila ve zvýšení cen za kopírovací služby účtovaných zákazníkům a vyvolala ve veřejnosti polemiku, zda je spravedlivé vybírat odměny v případech, kdy vlastně vůbec nedochází k užívání autorského díla. Nicméně i v jiných vyspělých státech se tyto poplatky vybírají již desítky let. Poprvé byly zavedeny v zákoně v Německu v roce 1965 jako důsledek dvou soudních rozhodnutí Vrchního federálního soudu. Tuto úpravu mají v současné době všechny státy Evropské unie kromě Velké Británie, Irska a Lucemburska. Nalezneme ji i

v několika afrických a jihoamerických státech, omezeně v Severní Americe a Japonsku.¹¹³ Z toho vyplývá, že to opravdu není jen experiment sloužící k obohacení kolektivních správců a autorů, jak se někteří kritici domnívají. V souladu s § 25 odst. 7 byly prováděcí vyhláškou ministerstva kultury č. 488/2006 stanoveny typy přístrojů k zhotovování tiskových rozmnoženin a typy nenahraných nosičů záznamů, z nichž se platí odměna, a její výše, a typy přístrojů k zhotovování rozmnoženin záznamů. U nich byla výše odměny již stanovena dříve v příloze k autorskému zákonu.

Právo na odměnu za zhotovení tiskové rozmnoženiny díla patří podle § 96 odst. 1 písm. a) bod 4. také mezi práva povinně kolektivně spravovaná. Oprávnění k výkonu kolektivní správy bylo Ministerstvem kultury ČR uděleno DILIA – divadelní, literární, audiovizuální agentuře. Vybrané odměny se podle rozdělí podle § 104 odst. 2 autorského zákona. 45% přísluší autorům děl literárních včetně děl vědeckých a kartografických, 40% nakladatelům vydaných děl a 15% autorům děl výtvarných umění. DILIA tuto část odměny pro výtvarné umělce pošle OOA-S – Ochranné organizaci autorské – Sdružení autorů děl výtvarného umění, architektury a obrazové složky audiovizuálních děl, která je kolektivním správcem pro autory výtvarných děl na základě oprávnění Ministerstva kultury. OOA-S je oprávněna rozdělit odměny mezi autory děl výtvarných umění, jež chrání.

Právo na odměnu za zhotovení záznamu na nenahraný nosič je také podle § 96 odst. 1 písm. a) bod 3. povinně kolektivně spravované. Oprávnění k vybírání odměn udělilo Ministerstvo kultury OSA – Ochrannému svazu autorskému pro práva k dílům hudebním. § 104 odst. 1 autorského zákona obsahuje pravidla pro rozdělování vybraných odměn. Výtvarných děl se týká § 104 odst. 1 písm. b) vztahující se na zvukově obrazové záznamy. Konkrétně mají podíl na odměně podle autorského zákona architekti, scénografové, kostýmní výtvarníci a výtvarníci. Odměny pak rozděluje mezi výtvarné umělce opět OOA-S.

OOA-S vedle dvou již zmíněných práv na odměnu za (1) tiskové rozmnoženiny a 2) zvukově obrazové záznamy dále povinně kolektivně spravuje 3) právo na přiměřenou odměnu za pronájem originálu nebo rozmnoženiny díla zaznamenaného na zvukově obrazový záznam podle § 96 odst. 1 písm. b) a 4) právo na užití kabelovým přenosem děl podle § 96 odst. 1 písm. c).

Právo na přiměřenou odměnu za pronájem originálu nebo rozmnoženiny díla zaznamenaného na zvukově obrazový záznam kolektivně spravované podle § 96 odst. 1 písm. b), je upraveno v oddílu licenční smlouva, v § 49 odst. 3 autorského zákona. Dle něj pokud autor poskytne licenci k pronájmu originálu nebo rozmnoženiny díla zaznamenaného na zvukový nebo zvukově obrazový záznam výrobcí takového záznamu, vzniká mu vůči osobě, která bude originál nebo

¹¹³ www.epravo.cz/v01/index.php3?s1=Y&s2=3&s3=1&s4=0&s5=0&s6=0&m=1&recid_cl=48130&typ=clanky

---

rozmnoženinu díla pronajímat, právo na přiměřenou odměnu; tohoto práva se nemůže vzdát. Právo povinně kolektivně spravuje a odměnu tedy od pronajímatelů vybírá OSA, v případě zvukově obrazových záznamů ji mezi autory výtvarných děl v těchto záznamech užitých následně rozděluje OOA-S. Toto právo by mělo být systematicky zařazeno mezi jiná majetková práva, jelikož je spolu s §§ 24, 25 autorského zákona zákonným právem na odměnu bez ohledu na ujednání v licenční smlouvě.¹¹⁴

Vedle povinné kolektivní správy existuje také dobrovolná kolektivní správa vykonávaná na smluvním základě mezi jednotlivými nositeli práv a kolektivním správcem. OOA-S ji vykonává u práva k televiznímu vysílání děl, u práva k provozování televizního vysílání děl a u práva na půjčování originálu nebo rozmnoženiny díla.

9. Licenční smlouva

Licenční, licenční nakladatelskou a podlicenční smlouvu upravuje § 46 až § 57 autorského zákona. Na rozdíl od plurality druhů smluv podle předchozího autorského zákona č. 35/1965 Sb. je licenční smlouva základním a jediným smluvním typem pro oblast autorského práva a uvažuje se v rámci rekonstrukce občanského zákoníku o vytvoření jediné licenční smlouvy pro všechna práva duševního vlastnictví.¹¹⁵

Podle § 46 odst. 1 autorského zákona licenční smlouvou autor poskytuje nabyvateli oprávnění k výkonu práva dílo užit (licenci) k jednotlivým způsobům nebo ke všem způsobům užití, v rozsahu omezeném nebo neomezeném, a nabyvatel se zavazuje, není-li sjednáno jinak, poskytnout autorovi odměnu. Poskytovatelem oprávnění může být vedle autora také jeho dědic nebo osoba, jež vykonává ze zákona majetková práva. Licenci tedy lze udělit nejdéle na dobu trvání majetkových práv. Pokud svolení uděluje kolektivní správce, je poskytovatelem licence, neboť jedná jako nepřímý zástupce. Má-li autor přímého zástupce (zákonného, smluvního), zůstává poskytovatelem oprávnění zastoupený autor. Nabyvatelem licence může být fyzická i právnická osoba. Pokud autorský zákon neupravuje nějakou záležitost licenční smlouvy, použije se obecných ustanovení občanského popř. obchodního zákoníku se zřetelem k zvláštním zásadám autorského zákona a povaze autorských děl a následně pak analogie.¹¹⁶

Podle § 46 odst. 2 nemůže autor poskytnout oprávnění k výkonu práva dílo užit způsobem, který v době uzavření smlouvy není ještě znám. Tato obecná zásada zákazu vzdání se práv je

---

¹¹⁴ J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křesťanová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 160

¹¹⁵ J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křesťanová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 153

¹¹⁶ J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křesťanová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 154

zakotvena taktéž v § 574 odst. 2 občanského zákoníku. Nabyvatel je povinen licenci využít, není-li sjednáno ve smlouvě jinak. V tomto případě odlišného smluvního ujednání by se jednalo o licenci opravňující, nikoliv zavazující. Novelou č. 216/2006 Sb. byly do autorského zákona vloženy § 46 odst. 5 a 6. O podání návrhu na uzavření smlouvy jde i tehdy, směřuje-li projev vůle i vůči neurčitému okruhu osob. S přihlédnutím k obsahu návrhu, praxi mezi stranami nebo zvyklostem může jeho adresát vyjádřit souhlas s návrhem na uzavření smlouvy provedením určitého úkonu bez vyznění navrhovatele tím, že se podle ní zachová, zejména že poskytne nebo přijme plnění (konkludentní souhlas). Přijetí návrhu je účinné v okamžiku, kdy byl úkon učiněn. Tento specifický způsob uzavírání licenčních smluv se uplatní u počítačových programů šířených prostřednictvím internetu.¹¹⁷

Existují dva typy licencí – výhradní a nevýhradní. Nevyplývá-li ze smlouvy jinak, má se za to, že jde o licenci nevýhradní. Výhradní licence musí mít písemnou formu a má dvě podoby: 1) u úplné výhradnosti autor nesmí poskytnout licenci třetí osobě a musí se i sám zdržet výkonu práva užít dílo způsobem, ke kterému licenci udělil, 2) u výhradnosti omezené ve prospěch autora nesmí autor také uzavřít licenční smlouvu s další osobou, ale může dílo sám užít.¹¹⁸ Nevýhradní licence nevyžaduje písemnou formu a autor může dílo sám užívat i poskytovat oprávnění třetím osobám. Pokud získá nějaký subjekt nevýhradní licenci a následně je poskytnuta k témuž předmětu výhradní licence, nevýhradní nezaniká, není-li mezi autorem a nabyvatelem nevýhradní licence sjednáno jinak. Avšak pokud je uzavřena dříve výhradní licence, je pozdější licenční smlouva neplatná, ledaže nabyvatel výhradní licence k uzavření takové smlouvy dá písemný souhlas.

Souhlasí-li s tím autor ve smlouvě, může nabyvatel oprávnění zcela nebo zčásti poskytnout třetí osobě (podlicence). Nabyvatel může poskytnout pouze oprávnění, která sám získal od autora, a musí přenést do podlicenční smlouvy podmínky, kterými je vázán. Za porušení závazků odpovídá autorovi nabyvatel, nedochází totiž ke změně subjektů závazkového vztahu. Nabyvatelem zůstává stejný subjekt.¹¹⁹

Ke změně nabyvatele však dojde při postoupení licence, jež se může stát pouze se souhlasem autora, ovšem vždy písemně daným. Užít dílo je pak oprávněná jiná osoba, již byla licence postoupena. Souhlasu autora však není třeba při prodeji podniku nebo jeho části, která tvoří jeho samostatnou organizační složku, není-li sjednáno jinak.

V dřívějších úpravách bylo právo na odměnu absolutní povahy, bylo součástí výlučných autorských práv. Neexistovala žádná možnost uzavřít platnou licenční smlouvu bezúplatně. Nyní

¹¹⁷ M. Šebelová – Autorské právo, 2006, str. 8

¹¹⁸ J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křest'ánová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 157

¹¹⁹ J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křest'ánová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 158

---

je odměna pouze relativní povahy, subjekty si ji dohodnou ve smlouvě (její výši nebo způsob jejího určení).¹²⁰ Smlouva musí být za úplatu, jinak je neplatná, ovšem se dvěma výjimkami: 1) pokud chtějí strany uzavřít smlouvu i bez určení výše odměny, pak nabyvatel poskytne obvyklou odměnu nebo 2) pokud strany ve smlouvě sjednají bezplatnost licence; to je možnost pro bezúplatnou licenční smlouvu.

Není-li podle § 46 odst. 6 odměna stanovena v závislosti na výnosech z využití licence a je-li tak nízká, že je ve zřejmém nepoměru k zisku z využití licence a k významu díla pro dosažení takového zisku, má autor právo na přiměřenou dodatečnou odměnu. Ustanovení je v novelizovaném znění kogentní, nahradilo dřívější dispozitivnost.

Autor může licenci omezit jen na některé způsoby užití díla a ty mohou být dále omezeny rozsahem. Nestanoví-li smlouva způsoby nebo rozsah užití, má se za to, že licence byla poskytnuta k způsobům a v rozsahu, jak je to nutné k dosažení účelu smlouvy. Není-li stanoveno ve smlouvě nebo z ní nevyplývá jinak, je licence poskytnuta 1) na území ČR, 2) na dobu obvyklou u daného druhu díla a způsobu užití, avšak nikoliv na déle než rok od poskytnutí licence, resp. pozdějšího odevzdání díla a 3) v množství obvyklém u daného druhu díla a způsobu užití. Zvláštním způsobem je užití upraveno v autorském zákoně u audiovizuálních a audiovizuálně užitých děl.

§ 51 upravuje omezení nabyvatele licence. Podle něj nesmí nabyvatel upravit či jinak změnit dílo, jeho název nebo označení autora, ledaže je sjednáno jinak, nebo jde-li o takovou úpravu nebo změnu díla nebo názvu, u které lze spravedlivě očekávat, že by k ní autor vzhledem k okolnostem užití svolil. Ani v tomto případě nelze dílo nebo název změnit, pokud si autor vyhradil svolení i pro tyto změny a nabyvatelovi je to známo.

Od licenční smlouvy může autor ze zákona za splnění určitých podmínek odstoupit. Prvním je odstoupení z důvodu nečinnosti nabyvatele. To může autor učinit, nevyužívá-li nabyvatel výhradní opravňující licenci vůbec nebo využívá-li ji nedostatečně a jsou-li tím značně nepříznivě dotčeny oprávněné zájmy autora. Zároveň nesmí být nevyužívání nebo nedostatečné využívání způsobeno okolnostmi převážně na straně autora. Autor musí nabyvatele nejprve vyzvat k využití licence a až pak může odstoupit. Výzvy není třeba, pokud využití licence nabyvatelem není možné nebo nabyvatel prohlásí, že licenci nevyužije. Autor nemůže právo na odstoupení od smlouvy uplatnit před uplynutím dvou let od poskytnutí licence (nebo od odevzdání díla, je-li uskutečněno až po poskytnutí licence). Je-li třeba výzvy k využití licence, platí tato lhůta také pro výzvu. Autor je povinen nahradit nabyvateli škodu odstoupením mu vzniklou, jestliže jsou k tomu důvody zvláštního zřetele hodné. Autor musí vrátit nabyvateli

---

¹²⁰ J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křesťanová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 93-94

přijatou odměnu ve velikosti, jež závisí na rozsahu využití licence nabyvatelem. Jedná se tedy v těchto případech o licenci výhradní a opravňující.

Pokud by byla licence sjednána naopak jako zavazující, dostal by se nabyvatel nečinností do prodlení a autor by mohl odstoupit od smlouvy podle obecných předpisů kvůli porušení smlouvy (v občanském zákoníku).¹²¹ § 53 odst. 7 upravuje případ, kdy licence je nejen opravňující, ale i zavazující. Nevyužil-li nabyvatel oprávnění, zůstává autorovi i při odstoupení od smlouvy nárok na odměnu. Pokud byla výše odměny odvislá od výnosů z užití díla, má autor nárok na odměnu ve výši, v jaké by mu vznikl, kdyby nabyvatel před odstoupením od smlouvy licenci dostatečně využil. Pro licenci nevýhradní lze podobnou úpravu podle § 53 autorského zákona sjednat smluvně a ve smlouvě lze také sjednat i jiné možnosti odstoupení od smlouvy u všech druhů licencí.¹²²

Druhou možností autora, jak odstoupit od smlouvy, je pro změnu jeho přesvědčení. To může učinit pouze do zveřejnění díla, pokud dílo již neodpovídá jeho přesvědčení a zveřejněním by byly značně nepříznivě dotčeny jeho oprávněné osobní zájmy. Autor musí vždy nahradit nabyvateli škodu vzniklou tímto právním jednáním. Tento nabyvatel má přednostní právo na licenci za srovnatelných podmínek, pokud by autor později chtěl dát opět své dílo k užití. I v tomto případě, půjde-li o licenci zavazující a nabyvatel bude v prodlení s užitím díla, může autor od smlouvy podle obecných předpisů odstoupit a zůstává mu přitom zachován nárok na odměnu.

Zemře-li fyzická osoba nebo zanikne-li právnická osoba, přechází jejich oprávnění z licenční smlouvy na jejich právní nástupce, nestanoví-li licenční smlouva jinak. Novela č.216/2006 Sb. takto sjednotila dříve rozdílnou úpravu pro fyzické a právnické osoby.

§ 56 autorského zákona upravuje zvláštnosti nejstaršího druhu licenční smlouvy, kterým je licenční smlouva nakladatelská.¹²³ Poskytuje se jí oprávnění pouze k užití díla rozmnožováním a rozšiřováním, k jiným způsobům se musí použít obecná licenční smlouva. Také druhy děl, na něž lze smlouvu aplikovat, jsou taxativně omezené, patří mezi ně však i díla výtvarná. Autor má před vydáním díla právo na autorskou korekturu, nedohodnou-li si s nabyvatelem ve smlouvě jinak. Neumožní-li ji nabyvatel, i když jí smlouva nevyloučila, může od nakladatelské smlouvy autor odstoupit, došlo-li by tím k užití díla způsobem snižujícím hodnotu, což by zasáhlo osobnostní práva autora.

¹²¹ J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křest'ánová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 165-166

¹²² M. Šebelová – Autorské právo, 2006, str. 90

¹²³ J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křest'ánová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 168

10. Mimosmluvní užití díla

Ve 3 případech může jakákoliv fyzická či právnická osoba užívat autorské dílo bez oprávnění z licenční smlouvy a nemusí platit odměnu. Jsou to: 1) užití volného díla, 2) volná užití a 3) užití na základě zákonných licencí.¹²⁴

10.1. volné dílo

Zákon stanoví v § 28 odst. 1 jedinou možnost, jak se dílo stane volným a to uplynutím doby trvání jeho majetkových práv. Tomu, kdo zveřejní dosud nezveřejněné dílo (zveřejnitel), k němuž uplynula doba trvání majetkových práv, vznikají zveřejněním výlučná majetková práva k dílu v rozsahu, v jakém by je měl autor díla, pokud by jeho majetková práva k dílu ještě trvala. Právo zveřejnitel patří, jak dosvědčuje i § 1 písm. b) 5., mezi práva související s právem autorským. Zveřejniteli náleží práva výlučně majetková, tedy nepřevoditelná, možný je pouze přechod práv (děděním). Trvají 25 let od zveřejnění díla. Volné dílo může každý užít. Je omezen eventuálně právem zveřejnitel a postmortální ochranou autora. Čili uživatel si nesmí osobovat autorství k dílu, nesmí užívat dílo způsobem snižujícím jeho hodnotu a pokud je to obvyklé, musí být uveden autor díla, nejde-li o dílo anonymní. Druhou možností, v zákoně nepředvídanou, jak se dílo mohlo dříve stát volným, byl zánik právnické osoby jakožto dědice majetkových práv autorských bez právního nástupce.¹²⁵ Právo bez subjektu totiž nemůže existovat. Tato možnost odpadla novelou č. 216/2006 Sb. zakotveným § 26 odst. 3 autorského zákona.

10.2. volná užití a zákonné licence

O výjimkách a omezení práva autorského platí tzv. třístupňový test. Čili je lze uplatnit pouze ve zvláštních případech stanovených v autorském zákoně, užití díla není v rozporu s běžným způsobem užití a nejsou jím nepřiměřeně dotčeny oprávněné zájmy autora. Volná užití a zákonné licence byly novelou č. 216/2006 Sb. spojeny do jednoho oddílu autorského zákona, doplněny o některá ustanovení a formulačně pozměněny a zpřesněny.

¹²⁴ J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křesťanová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 124

¹²⁵ J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křesťanová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 122

Za užití díla podle autorského zákona se nepovažuje užití pro osobní potřebu fyzické osoby, jehož účelem není hospodářský nebo obchodní prospěch. Čili autorské právo subjekt neporušuje, pokud si pro osobní potřebu zhotoví záznam, rozmnoženinu nebo napodobeninu (výraz se používá pro výtvarná díla¹²⁶) díla. Všechny výrazy jsou vyjádřeny v jednotném čísle, z čehož by vyplývalo, že lze volně zhotovit pouze jednu rozmnoženinu, napodobeninu či záznam. Podle některých názorů však lze zhotovit tolik rozmnoženin, kolik jich je třeba k uspokojení osobní potřeby.¹²⁷ Rozmnoženina nebo napodobenina díla výtvarného vytvořená pro osobní potřebu fyzické osoby musí být jako taková vždy označena a nesmí být použita k jinému účelu než pro osobní potřebu této fyzické osoby. Zákon stanoví, která díla i při užití pro osobní potřebu nespádají pod volná užití. Z výtvarných děl je to architektonické dílo, u něhož je užitím podle autorského zákona zhotovení jeho rozmnoženiny či napodobeniny stavbou i pro osobní potřebu fyzické osoby či vlastní vnitřní potřebu právnické osoby nebo podnikající fyzické osoby.

Výtvarných děl se týká i ustanovení § 30a autorského zákona. Podle něho do práva autorského nezasahuje fyzická osoba (právnická osoba, podnikající fyzická osoba, třetí osoba pro ně na objednávku – poskytovatel rozmnožovacích služeb), která pro svou osobní potřebu (vlastní vnitřní potřebu, pro potřebu objednatele) zhotoví tiskovou rozmnoženinu díla na papír nebo podobný podklad. Pokud zhotovuje rozmnoženinu někdo na objednávku (poskytovatel rozmnožovacích služeb), musí navíc řádně a včas platit odměnu podle § 25 autorského zákona kolektivnímu správci. Tisková rozmnoženina musí být jako taková zřetelně označena a nesmí být použita k jinému účelu než pro osobní potřebu.

Autorské právo podle § 32 autorského zákona neporušuje, kdo za účelem propagace výstavy nebo prodeje originálů či rozmnoženin uměleckých děl taková díla užije v nezbytném rozsahu pro propagaci akce, aniž by šlo o užití výdělečné. Je-li to obvyklé, je nutné uvést jméno autora, nejde-li o dílo anonymní, nebo jméno osoby, pod jejímž jménem se dílo uvádí na veřejnost, a dále název díla a pramen. Oprávněnou osobou je pořadatel výstavy, dražby, veletrhu apod. Katalog vystavených děl lze dále užít bez souhlasu autora formou rozmnožování a rozšiřování.

Další zákonnou licenci vztahující se k výtvarným dílům, je užití díla umístěného na veřejném prostranství. Licenční smlouvu nepotřebuje ten, kdo kresbou, malbou nebo grafikou nebo jinými i nevýtvarnými způsoby vyjádří dílo trvale umístěné na veřejném prostranství, ani ten, kdo vyjádřené dílo dále užije. Trvale umístěným dílem je dílo architektonické a sochařské. Veřejné prostranství a místo veřejně přístupné jsou odlišné pojmy, přičemž veřejné prostranství má užší vymezení. Nejsou jím např. galerie či muzea, čili na díla umístěná v nich se zákonná licence

¹²⁶ J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křesťanová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 127

¹²⁷ J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křesťanová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 128, M. Šebelová – Autorské právo, 2006, str. 61

---

nevztahuje, tj. musí být souhlas autora.¹²⁸ O jménu autora, osoby, pod jejímž jménem se dílo uvádí na veřejnost, názvu díla a umístění platí stejné jako v předchozím. Užitím díla, na něž se nevztahuje zákonná licence, je však pořízené rozmnoženiny či napodobeniny architektonického díla stavbou a rozmnožování nebo rozšiřování díla trojrozměrnou rozmnoženinou (ustanovení o architektonických dílech, vložené novelou č.216/2006 Sb., se mi zdá být nadbytečné, neboť je už obsaženo v širší množině trojrozměrných rozmnoženin).

Podle § 37 odst. 4 autorského zákona nezasahuje do autorského práva knihovna, archiv, muzeum, galerie, škola, vysoká škola a jiné nevýdělečné školské a vzdělávací zařízení, které za účelem nabídky k půjčení a zpřístupnění obsahu svých sbírek užije rozmnoženinu díla nebo jeho části obsažené na obálce, případně včetně tématického obsahu díla v katalogu sbírek. Tento katalog může též zpřístupňovat veřejnosti, zamezí-li zhotovení rozmnoženiny výtvarného díla, která by mohla být užita k hospodářskému nebo obchodnímu účelu. Školské a vzdělávací zařízení musí v katalogu sbírek uvést jméno autora, je-li to možné a nejde-li o dílo anonymní, nebo jméno osoby, pod jejímž jménem se dílo uvádí na veřejnost.

§ 38d autorského zákona stanovuje licenci k dílům užitého umění a architektonickým. Autorské právo neporušuje osoba, která pronajímá, půjčuje nebo vystavuje originál nebo rozmnoženinu díla užitého umění vyjádřeného v užitné podobě nebo architektonické dílo vyjádřené stavbou. Je povolen zásah do architektonického díla bez souhlasu autora. Čili ten, kdo navrhne nebo provede změnu dokončené stavby, která vyjadřuje architektonické dílo, v míře nezbytně nutné a při zachování hodnoty díla, tím nezasahuje do autorského práva autora. Je-li to opodstatněné významem díla a lze-li to spravedlivě požadovat, musí předem uvědomit autora o svém úmyslu a na vyžádání mu poskytnout dokumentaci stavby. Co se považuje za míru nezbytně nutnou v těchto případech stanoví dosti vágně důvodová zpráva k autorskému zákonu: *„Pokud jde o užití výrazu „míra nezbytně nutná“, bude třeba jej vykládat vždy ve vztahu ke konkrétnímu případu, přičemž však limitem bude zachování hodnoty díla.“* Pomocným vodítkem musí být tedy v budoucnu judikatura a nauka (komentáře k autorskému zákonu).

V případě tzv. výstavní licence podle novelou č. 216/2006 Sb. zpřesněného § 39 autorského zákona autor nemůže kontrolovat další dispozice vlastníka s dotyčným dílem, jelikož do autorského práva nezasahuje vlastník ani vypůjčitel originálu či rozmnoženiny díla výtvarného, fotografie nebo díla vyjádřeného postupem podobným fotografii, vystavuje-li takové dílo nebo je k vystavení bezplatně poskytne. To může autor vyvrátit zapovězením při převodu vlastnictví k originálu (rozmnoženině), o němž vlastník (vypůjčitel) věděl nebo musel vědět, zejména proto,

---

¹²⁸ J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křesťanová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 134

že je zapovězení zapsáno v rejstříku vedeném kolektivním správcem. Zákonná licence je tedy výjimečně dispozitivní.¹²⁹

Oddíl volná užití a zákonné licence upravuje i další zákonné licence, jež se však týkají především nebo výlučně jiných druhů děl než výtvarných. Stejně tak jsou zákonné licence zakotveny i v jiných pasážích autorského zákona (např. úřední díla a výtvoři tradiční lidové kultury, ustanovení o omezení nabyvatele licence, některá ustanovení o zaměstnaneckém dílu) Novelou č. 216/2006 Sb. však došlo k systematicky správným přeražením několika ustanovení do tohoto oddílu volných užití a zákonných licencí.

11. Ochrana výtvarných děl

11.1. soukromoprávní prostředky

Autor a některé další osoby (viz. dále) mají právní prostředky, jimiž mohou hájit svá ohrožená nebo už porušená práva podle autorského zákona. Jsou upraveny v § 40 -§ 45. Demonstrativní výčet těchto právních nástrojů, je uveden v § 40 odst. 1 autorského zákona. Jsou jimi: 1) nárok na určení autorství (nárok určovací), 2) nárok na zdržení se zásahu do autorských práv, pokud zásah trvá nebo reálně hrozí (nárok zdržovací), 3) nárok na sdělení údajů o neoprávněném užití, o původu neoprávněné rozmnoženiny či napodobeniny, o jejím neoprávněném užití, o její ceně, o ceně služby, která s neoprávněným užitím souvisí, o osobách, které se neoprávněného užití díla účastní včetně osob, kterým byly rozmnoženiny či napodobeniny díla určeny za účelem jejich poskytnutí třetí osobě vůči osobě, která do autorských práv neoprávněně zasáhla nebo je ohrozila a vůči dalším v zákonem demonstrativně vyjmenovaným osobám držícím neoprávněné rozmnoženiny, napodobeniny či využívajícím nebo poskytujícím neoprávněné služby s tím souvisejícími nebo se podílejícím na pořízení, výrobě nebo distribuci neoprávněných rozmnoženin či napodobenin nebo na poskytování neoprávněných služeb, 4) nárok na odstranění neoprávněných zásahů do autorských práv, pokud následky zásahů trvají (nárok odstraňovací), 5) nárok na satisfakci za způsobenou nemajetkovou újmu, zejména omluvou nebo zadostiučiněním v penězích, pokud by jiné nebylo dostatečné (nárok satisfakční); nárok může autor uplatnit při porušení svých osobnostních práv, výši peněžitého zadostiučinění určí soud zejména podle závažnosti újmy a podle okolností, za nichž

---

¹²⁹ J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křesťanová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 142

k zásahu došlo, strany však mohou uzavřít dohodu o narovnání, újma musí být způsobena, nestačí pouhá hrozba újmy, 6) nárok na zákaz poskytování služby (zejména internetu), kterou využívají třetí osoby k porušování nebo ohrožování práva autora.

Autorovi, jehož návrhu soud vyhoví, může být dále přiznáno právo uveřejnit rozsudek na náklady neúspěšné protistrany a podle okolností určit i rozsah, formu a způsob uveřejnění.

Autor má pochopitelně nárok na náhradu škody a na vydání bezdůvodného obohacení. Dříve autor obdržel odměnu vždy, i při neoprávněném užití jeho díla. Podle současné úpravy musí osoba neoprávněně nakládající s dílem místo placení odměny vydat bezdůvodné obohacení ve výši dvojnásobku odměny, která by byla za získání licence obvyklá v době neoprávněného nakládání s dílem.¹³⁰ Škoda má obecně dvě složky – skutečnou škodu a ušlý zisk. Obdobně jako u bezdůvodného obohacení se místo skutečně ušlého zisku autor může domáhat náhrady ušlého zisku ve výši odměny, která by byla obvyklá za získání licence v době neoprávněného nakládání s dílem.

Odpovědnost za zásah do autorského práva je objektivní bez možnosti liberace – tedy odpovědnost absolutní.¹³¹ Čili bez ohledu na zavinění osoby porušitele. Podle ustanoveních občanského zákoníku jde u náhrady škody o subjektivní odpovědnost (za zavinění), u bezdůvodného obohacení o objektivní odpovědnost.

Osoby s výhradní licencí nebo osoby, které vykonávají majetková práva ze zákona (zaměstnavatel podle § 58, objednatel podle § 59 odst. 2) mají nároky zdržovací, na sdělení informací, odstraňovací, na uveřejnění rozsudku, na náhradu škody a na vydání bezdůvodného obohacení, pokud došlo k ohrožení nebo porušení jejich práv. Autorovi zůstávají nároky na určení autorství, na satisfakci, na zákaz poskytování služby k porušování nebo ohrožování práva autora a na uveřejnění rozsudku.

V souladu s komunitární úpravou došlo k zpřesnění a výraznému rozšíření úpravy týkající se celních orgánů při dovozech a vývozech zboží, technických prostředků ochrany práv a elektronických informací o správě práv k dílům. Tyto aspekty však nesouvisí s výtvarnými díly, nebudu se jim tudíž hlouběji věnovat.

Zásahem do autorského práva je i použití názvu nebo vnější úpravy (ty přitom nejsou autorským dílem) již použitých po právu jiným autorem pro dílo téhož druhu, jestliže by to mohlo vyvolat nebezpečí záměny obou děl, pokud nevyplývá z povahy nebo určení díla jinak. Toto ustanovení rozšiřující ochranu i na „neautorské“ předměty se nepoužije pro názvy postav.¹³²

¹³⁰ J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křesťanová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 146

¹³¹ J. Čermák – Internet a autorské právo, 2. vydání, 2003, str. 19

¹³² J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křesťanová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 152

Věcně příslušnými k řízení o nárocích z autorského zákona, o nárocích z ohrožení a porušení práv podle autorského zákona a o nárocích na vydání bezdůvodného obohacení získaného na úkor toho, komu svědčí autorská práva, jsou v prvním stupni v tomto civilním sporném řízení krajské soudy, jak stanoví § 9 odst. 2) písm. b) o.s.ř. Věcně příslušné jsou krajské soudy, ač to není výslovně v zákoně uvedeno, i k řešení sporů o náhradu škody.¹³³ Místně příslušným je pak obecný soud žalovaného. Tím je pro fyzickou osobu soud, v jehož obvodu má bydliště a nemá-li bydliště, soud, v jehož obvodu se zdržuje, pro právnickou osobu soud, kde má sídlo (§ 84 a násl. o.s.ř.). Nároků se může samostatně domáhat také jednotlivý spoluautor u díla spoluautorů (§ 8 odst. 4 autorského zákona) a dědic, je-li jich více (§ 26 odst. 2 autorského zákona).

Promlčecí doby se řídí § 101 a násl. občanského zákoníku. Majetkové nároky kromě náhrady škody a vydání bezdůvodného obohacení se promlčují za 3 roky ode dne, kdy právo mohlo být vykonáno poprvé. Pro náhradu škody a bezdůvodné obohacení platí zvláštní lhůty. Subjektivní promlčecí doba trvá 2 roky (ode dne, kdy se poškozený dozvěděl o škodě, resp. bezdůvodném obohacení a o odpovědné osobě), objektivní trvá 3 roky (ode dne, kdy došlo ke škodě, resp. bezdůvodnému obohacení) a byla-li škoda způsobena nebo bezdůvodné obohacení získáno úmyslně, trvá doba 10 let.

11.2. veřejnoprávní prostředky

Je-li stupeň nebezpečnosti činu toho, kdo neoprávněně zasahuje do autorských práv, pro společnost vyšší než nepatrný, jedná se o trestný čin porušování autorského práva, práv souvisejících a práv k databázi podle § 152 zákona č. 140/1961 Sb. (trestní zákon). Musí se jednat o čin úmyslný. Za toto protiprávní jednání lze jeho pachateli uložit trest odnětí svobody až na dvě léta nebo peněžitý trest nebo trest propadnutí věci. Získá-li pachatel značný prospěch nebo se trestného činu dopustí ve značném rozsahu, může být uložen vedle peněžitého trestu a propadnutí věci také vyšší trest odnětí svobody na šest měsíců až 5 let (kvalifikovaná skutková podstata). V prvním stupni je příslušný okresní soud (§ 16 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním - trestní řád), v jehož obvodu byl trestný čin spáchán (§ 18 odst. 1 trestního řádu). Nelze-li místo činu zjistit nebo byl čin spáchán v cizině, koná řízení soud, v jehož obvodu obvinění bydlí, pracuje nebo se zdržuje. Pokud tato místa nelze zjistit nebo jsou v cizině, koná řízení soud, v jehož obvodu čin vyšel najevo (§ 18 odst. 2 trestního řádu).

---

¹³³ J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křesťanová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005, str. 147

Nově byla novelou č. 216/2006 Sb. vložena do autorského zákona hlava o správních deliktech (§ 105a - § 105c). Jsou to jednání nepatrného stupně společenské nebezpečnosti (čili chybí materiální znak trestného činu). K jejich naplnění postačí zavinění z nedbalosti. Pro výtvarná díla jsou důležitá ustanovení, podle nichž se fyzická osoba dopustí přestupku, pokud neoprávněně užije autorské dílo (jedná se tedy pouze o neoprávněné užití, nikoliv každý neoprávněný zásah, jak tomu je u trestného činu porušování autorského práva) a dále pokud jako obchodník, který se účastní prodeje originálu díla uměleckého, nesplní oznamovací povinnost podle § 24 odst. 6 autorského zákona (neoznámí prodej uměleckého díla do konce ledna kalendářního roku následujícího po roce, v němž se uskutečnil prodej, kolektivnímu správci – Gestoru). Za přestupek neoprávněného užití autorského díla může být uložena fyzické osobě pokuta až 150 000 Kč, obchodník může za nesplnění oznamovací povinnosti dostat pokutu až 50 000 Kč. Stejným způsobem jako přestupky fyzických osob jsou upraveny i správní delikty právnických a podnikajících fyzických osob. V prvním stupni projednávají přestupky a správní delikty obecní úřady obcí s rozšířenou působností, v jejichž obvodech byly činy spáchány. Ty také vybírají a vymáhají uložené pokuty.

Neoprávněné užití autorského díla bylo dříve přestupkem podle ustanovení § 32 odst. 1 písm. a) zákona č. 200/1990 Sb. (zákon o přestupcích). Toto ustanovení bylo novelou č. 216/2006 Sb. ve stejném znění jako v zákoně o přestupcích s výjimkou vyšších pokut zakotveno v autorském zákoně, a tak byl tento přestupek v přestupkovém zákoně kvůli duplicitě úpravy zrušen.

Domnívám se, že při vyměřování pokut se musí citlivě a detailně zhodnotit okolnosti případu včetně formy a stupně zavinění protiprávně jednajícího. Souhlasím však se zvýšením horních sazeb pokut, jelikož částky v přestupkovém zákoně (max. 15 000 Kč) již neodpovídaly realitě výnosů z porušování autorského práva v současnosti.

---

použitá literatura:

1) knihy:

J. Kříž, I. Holcová, J. Kordač, V. Křesťanová – Autorský zákon a předpisy související. Komentář, 2. vydání, 2005

K. Knap, M. Opltová, J. Kříž, M. Růžička – Práva k nehmotným statkům, 1994

T. Dobřichovský – Moderní trendy práv k duševnímu vlastnictví v kontextu evropského práva, Dohody TRIPS a aktivit WIPO, 2004

M. Šebelová – Autorské právo, 2006

M. Knappová, J. Švestka a kol. – Občanské právo hmotné 1, 3. vydání, 2002

M. Knappová, J. Švestka a kol. – Občanské právo hmotné 3, 3. vydání, 2002

J. Čermák – Internet a autorské právo, 2. vydání, 2003

B. Innes – Falza a padělky, 2005

J. Beck – Od Duccia k Rafaelovi: Krize znalectví, 2006

2) tištěné články:

art & antiques, září 2006, článek P. Šimon, J. M. de Wasseige - Co všechno byste měli vědět o trhu s uměním 1.část

art & antiques, listopad 2006, článek P. Šimon, J. M. de Wasseige - Co všechno byste měli vědět o trhu s uměním 2.část

art & antiques, březen 2005, článek P. Šimon – Originál? Falzifikát?

art & antiques, březen 2004, článek P. Šimon – Originál, nebo falzum?

art & antiques, prosinec 2002, článek P. Humhal - Originalita

MF DNES, 13.4.2005, článek V. Šumberová – Falešných obrazů je více než originálů

MF DNES, 13.4.2005, článek V. Šumberová – Václava Špálu mají rádi sběratelé i podvodníci

PRÁVO, 19.6.2004, článek P. Kováč – Také umění padělateřů se vždy cenilo

PRÁVO, příloha Styl, 2.1.2007, článek P. Kováč – Rotraut Ueckerová a Yves Klein

důvodová zpráva k autorskému zákonu č.121/2000 Sb.

---

3) internetové odkazy:

www.psp.cz/sqw/historie.sqw?t=443&o=3

www.senat.cz/xqw/xervlet/pssenat/hlasy?G=925&O=2

www.psp.cz/sqw/historie.sqw?T=1111&O=4

www.wipo.int/members/en/

www.wipo.int/about-wipo/en/dgo/dg_idris_profile.html

www.wipo.int/treaties/en/Remarks.jsp?cnty_id=42C

www.wipo.int/amc/en/

www.wipo.int/treaties/en/statistics/StatsResults.jsp?treaty_id=15&lang=en

www.wipo.int/treaties/en/statistics/StatsResults.jsp?treaty_id=16&lang=en

www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/org6_e.htm

http://show.idnes.cz/nejdrazsime-obrazem-sveta-je-pollock-za-3-miliardy-fbg-/vytvarneum.asp?c=A061103_616742_show_aktual_kot

<http://most-expensive.net/sculpture-world>

http://show.idnes.cz/deset-nejdrazsich-obrazu-ceskych-aukci-d92-/vytvarneum.asp?c=A070601_152441_vytvarneum_off

www.uvucr.cz

www.gestor.cz/?lang=cz&page=9

www.mip.cz/veletrhy/antik/trh.doc

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Plagi%C3%A1t>

www.epravo.cz/v01/index.php3?s1=Y&s2=3&s3=1&s4=0&s5=0&s6=0&m=1&recid_cl=4813&typ=clanky

www.cinahl.com/library/library.htm

4) právní předpisy:

zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a změně některých zákonů (autorský zákon)

zákon č. 2/1993 Sb. (Listina základních práv a svobod)

zákon č. 40/1964 Sb. (občanský zákoník)

---

zákon č. 99/1963 Sb. (občanský soudní řád)
zákon č. 140/1961 Sb. (trestní zákon)
zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
zákon č. 200/1990 Sb. (zákon o přestupcích)
vyhláška ministerstva kultury č. 488/2006
Úmluva o zřízení Světové organizace duševního vlastnictví
Bernská úmluva o ochraně literárních a uměleckých děl
Všeobecná úmluva o autorském právu
Smlouva Světové organizace duševního vlastnictví o právu autorském
Dohoda o obchodních aspektech práv duševního vlastnictví (Dohoda TRIPS)
Směrnice Rady 92/100/EHS o právu na pronájem a půjčování a o některých právech v oblasti duševního vlastnictví souvisejících s autorským právem
Směrnice Rady 93/98/EHS o harmonizaci doby ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících
Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES o harmonizaci určitých aspektů autorského práva a práv s ním souvisejících v informační společnosti (Informační směrnice)
Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/84/ES o právu na opětný prodej ve prospěch autora originálu uměleckého díla, tzv. resale směrnice
Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/48/ES o vymáhání práv duševního vlastnictví